

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Prosodická analýza Učebního slovníku jazyka čínského

(hesla 505–597)

A Prosodic Analysis of the Learning Dictionary of Modern Chinese

(Headwords 505–597)

OLOMOUC 2020 Martina Jemelková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Tereza Slaměnková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Prosodická analýza Učebního slovníku jazyka čínského (hesla 505–597)* vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne.....

.....

Martina Jemelková

Anotace

Jméno a příjmení: Martina Jemelková

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta, Katedra asijských studií

Název práce: Prosodická analýza Učebního slovníku jazyka čínského (hesla 505–597)

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Slaměnková, Ph.D.

Klíčová slova: *lineární členění, moderní hovorová čínština, Oldřich Švarný, prosodická analýza, rytmické členění*

Počet stran: 68

Počet znaků (včetně mezer): 101 154

Počet titulů použité literatury: 20

Počet příloh: 6

Předkládaná bakalářská práce se zabývá analýzou lineárního a rytmického členění 816 exemplifikačních vět z druhého dílu *Učebního slovníku jazyka čínského*, jehož autorem je prof. PhDr. Oldřich Švarný, CSc. Korpus příkladových vět obsažených v heslech 505–597 jsem nejprve převedla z tištěné do elektronické podoby. Po digitalizaci korpusu jsem navázala analýzou lineárního členění vět, tj. popsala počet a velikost kól, segmentů a slabik. Dalším krokem byla analýza rytmického členění segmentů, kde jsem zkoumala četnost zastoupení rytmických sledů a slabik s různými stupni prominence. Následovala analýza rytmického členění kól, kde jsem zkoumala vnitřní řazení rytmických sledů. Cílem této práce je analyzovat lineární a rytmické členění vět, s přihlédnutím k syntaktické struktuře segmentů. V závěrečných částech pojednání o analýze segmentů a analýze kól je věnován prostor pro komparaci mnou zjištěných výsledků s výsledky Oldřicha Švarného a Terezy Slaměnkové.

Poděkování

Ráda bych upřímně poděkovala vedoucí své bakalářské diplomové práce Mgr. Tereze Slaměňíkové, Ph.D. za odborné vedení, vstřícnost, velkou míru ochoty a v neposlední řadě za cenné rady a přínosné komentáře, bez kterých by nebylo možné práci zdárně dokončit.

Obsah

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	7
SEZNAM ZKRATEK	8
EDIČNÍ POZNÁMKA	10
1. ÚVOD.....	11
1.1. Literatura	12
1.2. Učební slovník jazyka čínského.....	13
2. TEORETICKÁ ČÁST	15
2.1. Prosodický systém Oldřicha Švarného	16
2.1.1. Lineární členění.....	16
2.1.2. Hierarchie relativní tónové prominence slabik	17
2.1.3. Rytmické členění segmentů a kól	17
2.2. Prosodický systém Hany Třískové.....	18
2.3. Prosodický výzkum v zahraničí	20
3. METODOLOGIE	23
3.1. Příprava a postup zpracování korpusu	23
3.2. Problematické případy	26
4. ANALYTICKÁ ČÁST	28
4.1. Prominence slabik	28
4.2. Lineární členění segmentů	28
4.3. Analýza rytmického členění segmentů	29
4.3.1. Jednoslabičné segmenty	30
4.3.2. Dvojslabičné segmenty	31
4.3.3. Trojslabičné segmenty	32
4.3.4. Čtyřslabičné segmenty	34
4.3.5. Pětislabičné segmenty	38
4.3.6. Šestislabičné segmenty	42
4.3.7. Sedmi- a vícslabičné segmenty	46
4.4. Shrnutí rytmického členění segmentů.....	49
4.5. Analýza kól	52
4.5.1. Typ A - jednosledová kóla	53
4.5.2. Typ B - vícsledová kóla	54

4.5.3. Typ C - vícesledová kóla s bezprostředním sousedstvím arsí	56
4.5.4. Typ D - vícesledová kóla s vloženou atonickou slabikou.....	57
4.6. Shrnutí analýzy kól	59
5. ZÁVĚR	61
RESUMÉ	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	66
Přílohy na CD.....	66
Přílohy dokumentu	66
Příloha č. 1 Protokol analýzy	67

Seznam tabulek, obrázků a grafů

- Tabulka 1: Značení relativní tónové prominence*
- Tabulka 2: Lineární členění segmentů*
- Tabulka 3: Prominence slabik jednoslabičných segmentů*
- Tabulka 4: Rytmické členění dvojslabičných segmentů*
- Tabulka 5: Rytmické členění trojslabičných segmentů*
- Tabulka 6: Rytmické členění čtyřslabičných segmentů*
- Tabulka 7: Rytmické členění čtyřslabičných jednoiktových segmentů*
- Tabulka 8: Rytmické členění čtyřslabičných dvojiktových segmentů*
- Tabulka 9: Rytmické členění pětislabičných segmentů*
- Tabulka 10: Rytmické členění pětislabičných jednoiktových segmentů*
- Tabulka 11: Rytmické členění pětislabičných dvojiktových segmentů*
- Tabulka 12: Rytmické členění pětislabičných trojiktových segmentů*
- Tabulka 13: Rytmické členění šestislabičných segmentů*
- Tabulka 14: Rytmické členění šestislabičných dvojiktových segmentů*
- Tabulka 15: Rytmické členění šestislabičných trojiktových segmentů*
- Tabulka 16: Rytmické členění sedmi- a víceslabičných segmentů*
- Tabulka 17: Rytmické členění segmentů*
- Tabulka 18: Velikost kól*
- Tabulka 19: Počet sledů v kóle*
- Tabulka 20: Rytmické členění kól*
- Obrázek 1: Výřez tabulek z listů 1, 2*
- Obrázek 2: Výřez tabulek z listů 3, 4, 5, 6*
- Graf 1: Prominence slabik*

Seznam zkratek

Publikace:

<i>GHČP</i>	<i>Gramatika hovorové čínštiny v příkladech</i>
<i>HČP</i>	<i>Hovorová čínština v příkladech</i>
<i>UčebS</i>	<i>Učební slovník jazyka čínského</i>
<i>UČK</i>	<i>Učebnice čínské konverzace</i>
<i>ÚSHČ</i>	<i>Úvod do studia hovorové čínštiny</i>

Lineární a rytmické členění:

AS	ascendentní, tj. vzestupný sled
DE	descendentní, tj. sestupný sled
AKR	akronymická struktura
e	příklonka, tzv. enklitikum
p	předklonka, tzv. proklitikum
ZT	zdůrazněně iktová prominence
PI	plně tónická iktová prominence
PN	plně tónická neiktová prominence
OI	oslabeně tónická iktová prominence
ON	oslabeně tónická neiktová prominence
AT	atonická slabika (atónová, neutralizovaná)

Pozice segmentu v rámci kóla:

c	segment sám o sobě tvoří kólon
k	na konci
u	uprostřed
z	na začátku

Ostatní:

PTR	prosodická transkripce
AČ	absolutní četnost
RČ	relativní četnost

Gramatické funkční charakteristiky:¹

A	adverbium
C	číslovka
D	deiktické slovo (včetně řadových číslovek)
Me1	atributivní slovice 的 d
Mve	vidočasové slovesné přípony, slovesné markery
N	substantivum v širším slova smyslu
Nl	jméno místa
Np	zájmeno (zástupné slovo, včetně zájmen se sufixem 们 men) ²
Nt	jméno času
P	větná partikule
Uc	jmenný numerativ
V	sloveso
v-m	modifikované sloveso
Va	sloveso identifikace
Ve	sloveso existence
Vi	intransitivní sloveso (včetně adjektiv)
v-n	objektové sloveso
Vp	prepoziční sloveso
Vt	tranzitivní sloveso

---

¹ Převzato z Švarný 1998b: s. xxviii–xxxiv.

² Švarný označuje sufix men jako gramatický marker (Me). Ve své práci však nepoužívám zvláštní označení pro marker plurálu, který je připojován za jednoslabičná osobní zájmena. Značím je jednoduše jako Np.

Ediční poznámka

Pro přepis čínského znakového písma do latinky využívám mezinárodně uznávanou čínskou transkripci 拼音 pīnyīn. Abych transkripci více odlišila od okolního textu, používám font `Courier New`. Čínskou terminologii, názvy knih a jména čínských autorů uvádím při prvním výskytu v pořadí: český ekvivalent, znaky ve zjednodušené formě a transkripce s tónovými značkami. Při opakovaném výskytu těchto pojmů uvádím jen český překlad. Názvy anglicky psané literatury nepřekládám. Čínská ženská jména zachovávám v nepřechýlené podobě a v nezměněném pořadí - příjmení, jméno. Hojně používané zkratky uvádím v Seznamu zkratk (viz předchozí strana), ostatní jsou při prvním výskytu vysvětleny v poznámce pod čarou.

1. Úvod

Moderní hovorová čínština je jazyk oplývající celou řadou specifických rysů. Pro úspěšnost mluvené komunikace jsou klíčové zejména prosodické neboli suprasegmentální rysy. Proto je důležité se během studia čínštiny naučit aktivně, a hlavně správně, s těmito rysy pracovat. Nicméně čínské znakové písmo, stejně tak ani transkripční abeceda 拼音 pīnyīn, neodráží skutečnou realizaci mluveného projevu. Oldřich Švarný na základě čínského romanizačního systému pīnyīn vytvořil prosodickou transkripci (dále PTR), která zachycuje suprasegmentální rysy moderní hovorové čínštiny.

Oldřich Švarný není jen autorem PTR, ale vytvořil i celou řadu učebních materiálů a natranskribovaných textů, které doposud nejsou kompletně zanalyzovány. A právě proto má i nadále smysl se prosodickou analýzou zabývat. Zjištěné výsledky z analýzy tak komplexního souboru příkladových vět, které představuje korpus *Učebního slovníku jazyka čínského* (dále *UčebS*), může umocnit naše povědomí o charakteru zvukové stránky moderní hovorové čínštiny. V návaznosti na Švarného praxi budu na korpusu 816 vět *UčebSu* zkoumat povahu lineárního a rytmického členění vět a souvětí, včetně vyhodnocení zastoupení slabik v rámci sedmistupňové škály relativní iktové prominence.

Pod úvodní kapitolu dále zahrnuji charakteristiku použité literatury a *UčebSu*. V teoretické části své práce se pak nejprve věnuji stručné charakteristice moderní čínštiny, na kterou navazuji pojednáním o PTR Oldřicha Švarného se zaměřením na vysvětlení klíčových pojmů. Poté následuje krátká podkapitola o prosodickém systému Hany Třískové a prosodickém výzkumu zahraničních badatelů. Metodologická část práce obsahuje postup přípravy a zpracování analyzovaného korpusu. Zařazuji zde i podkapitolu o problematických případech, na které jsem během analýzy narazila, a jejich řešení. V analytické části práce se věnuji nejprve vyhodnocení zastoupení slabik s různými stupni prominence a porovnání četnosti jejich výskytu v mém vzorku a vzorku Terezy Slaměnikové. Dále pokračuji analýzou lineárního a rytmického členění segmentů, kterou jsem rozšířila o popis syntaktické struktury. V návaznosti na analýzu segmentů přistupuji k analýze lineárního a rytmického členění kól, kde zkoumám vnitřní distribuci rytmických sledů. V závěru kapitol Analýza rytmického členění segmentů a Analýza kól komparuji mnou zjištěné hodnoty s výsledky analýzy Terezy Slaměnikové a Oldřicha Švarného.

1.1. Literatura

Má práce se ze strukturního hlediska dělí na dvě hlavní části - část teoretickou a část analytickou. Pro teoretickou část práce, kde v úvodu stručně pojednávám o čínském jazyce, mi byly přínosné publikace *Chinese: A Linguistic Introduction* od Sun Chaofena a *Segmentální struktura čínské slabiky* Hany Třískové. Odtud jsem mj. získala definici standardní čínštiny a romanizačního systému pīnyīn.

Druhou pomyslnou část teorie tvoří charakteristika prosodického systému Oldřicha Švarného. Primárně jsem čerpala z jeho článků *Prosodic features in Chinese (Pekinese): prosodic transcription and statistical tables* a *The functioning of the prosodic features in Chinese (Pekinese)* publikovaných v periodiku *Archív Orientální*. Dále jsem zde pracovala s kapitolou *Rytmické členění vět a souvětí z Hovorové čínštiny v příkladech III* (dále *HČP III*). Text jsem průběžně doplňovala o poznatky ze studií autorů, kteří na výzkum O. Švarného navazují. Poslední část teoretické části tvoří popis odlišných přístupů k prosodickému výzkumu, jeden z českého prostředí a tři ze zahraničí. Základní informace o koncepci transkripčního systému Hany Třískové přebírám z publikace *Prozodie čínštiny: studijní příručka*. Kapitola je doplněna obsahem článků *De-stressed words in Mandarin: drawing parallel with English* a *De-stress in Mandarin: clitics, cliticoids and phonetic chunks*. Při pojednávání o prosodickém výzkumu v zahraničí jsem používala publikace *A Grammar of Spoken Chinese* od Chao Yuan Rena, *The prosody of Mandarin Chinese* od Xiao-nan Susan Shen a publikaci autorky 王丽娟 Wang Lijuan *Prosodická morfologie čínštiny 汉语的韵律形态 Hànyǔ De Yùnlǜ Xíngtài*.

Druhý díl *Učebního slovníku jazyka čínského* představuje zdroj analyzovaného korpusu. *UčebS* mi spolu s *Úvodem do studia hovorové čínštiny* posloužili jako opěrný bod při určování gramatických funkčních charakteristik. Detailnější charakteristice makrostruktury a mikrostruktury *UčebSu* se budu věnovat v následující podkapitole.

Za metodologický návod pro analýzu lineárního a rytmičského členění a způsob vyhodnocení zjištěných výsledků považuji články Terezy Slaměňkové: *Rytmické členění příkladových vět Učebního slovníku jazyka čínského (hesla 1–50)* a *An Analysis of the Correlation between Speech Tempo and Rhythmical Segmentation in Standard Chinese*, a v neposlední řadě publikace Oldřicha Švarného a Davida Uhera *Prozodická gramatika čínštiny* a již dříve zmíněná *HČP III*.

Do své práce jsem se rozhodla částečně zahrnout i výsledky jiných prosodických analýz, čímž jsem se snažila potvrdit platnost Švarného zjištění. Konkrétněji se jedná

o články publikované ve vydáních časopisu *Dálný Východ* z let 2015–2016: *Prozodická analýza monologu* dvojice sinologů Davida Uhera a Terezy Slaměňkové, *Prozodická transkripce čínštiny a její využití v současnosti* sinoložky Zuzany Pospěchové a *Charakteristika descendentních sledů v Učebnici čínské konverzace* od autorského kolektivu Barbora Slivoníková, Michaela Grycová a Kristýna Pavlačková.

1.2. Učební slovník jazyka čínského

Čtyřdílný *Učební slovník jazyka čínského* lze směle označit za Švarného opus magnum. Svým obsahem navazuje na kompendium dříve vydaných učebnic *Gramatika hovorové čínštiny v příkladech (GHČP)*, *Úvod do studia hovorové čínštiny (ÚSHČ)* a *Hovorová čínština v příkladech (HČP)*.³ *UčebS* tak běžné učebnice či čínsko-české slovníky doplňuje o analýzu vzájemné interakce suprasegmentální roviny s rovinou gramatickou.⁴ Švarný zde podává nejen vyčerpávající výčet funkcí jednoslabičných bází jako takových, ale podává studujícím i informace o možnostech výskytu sylabosémémů jakožto dílčích komponentů víceslabičných morfémů. Na základě 1 700 jednoslabičných bází, reprezentovaných nejfrekventovanějšími čínskými znaky, byl vytvořen rozsáhlý inventář cca 16 000 exemplifikačních vět. Podle nahrávky hlasu rodilé mluvčí byly všechny věty následně přepsány do prosodické transkripce.⁵

Uživateli je hned v úvodu prvního dílu poskytnut praktický návod k užívání slovníku. Kromě úvodní stati o genezi *UčebSu* zde nalezneme i abecední rejstřík znaků, seznam zkratk pro funkční charakteristiky a jiné všeobecně využívané zkratky. V následujících kapitolách je nastíněn úvod do problematiky akcentuačních typů,⁶ stručný popis značení lineárního a rytmického členění, včetně poznámek k českému překladu a prepisu vět ve znacích. Po seznamu rozložení nahrávek na magnetofonových kazetách a fonetických cvičeních již následuje samotný heslář. Druhý a třetí díl *UčebSu* tvoří pouze slovníková část. V závěru čtvrtého dílu se nachází abecední seznam znaků a lexikálních jednotek, rejstřík znaků podle radikálu a zestručnělý obsah všech čtyř dílů.

Pořadí zápisu slovníkových hesel je identické s pořadím nahrávek na magnetofonových kazetách.⁷ Výklad hesel je rozložen ve většině případů na dvě strany.

---

³ Švarný 1998b: s. xxii.

⁴ Švarný 1991: s. 208.

⁵ Švarný 1998b: s. xxii–xxiii.

⁶ Více o akcentuačních typech viz „The functioning of the prosodic features in Chinese (Pekinese)“ (Švarný 1991: ss. 208–216).

⁷ Švarný 1998b: s. xxvi.

Na levé (sudé) straně najdeme nadpisový řádek, který začíná frekvenční hodnotou znaku podle *Frekvenčního slovníku moderní čínštiny* 现代汉语频率词典 Xiàndài Hànyǔ Pínlǜ Cídiǎn, následuje znak ve zjednodušené formě 简体字 jiǎntǐzì, pořadí hesla ve slovníku (v kulatých závorkách), pořadí v abecedním rejstříku a výslovnost v pīnyīnu. Má-li znak nezjednodušenou formu 繁体字 fántǐzì, případně vícero čtení, jsou tyto údaje rovněž zaneseny v nadpisovém řádku.⁸

Pod nadpisovým řádkem vlevo se nachází část výkladová, kde jsou kromě českého překladu a výčtu víceslabičných struktur, ve kterých se daný sylabosémém vyskytuje, uvedeny i údaje o gramatické funkční charakteristice. Napravo od výkladu autor uvádí příkladové věty ve znacích. Věty v prosodické transkripci jsou spolu s českým překladem umístěny na pravé (liché) straně.

---

⁸ Švarný 1998b: s. xxvi.

2. Teoretická část

Podle genealogické klasifikace čínština patří do sino-tibetské jazykové rodiny, konkrétněji do podskupiny čínské jazyky (v anglicky psané literatuře též jako *sinitic languages*).⁹ Čínský termín 汉语 hànǔ v sobě zahrnuje širokou škálu místních dialektů, které si nejsou navzájem srozumitelné. Z laického úhlu pohledu se zdá, že se termín hànǔ překrývá s oficiálním označením standardní čínštiny 普通话 pǔtōnghuà.¹⁰ Avšak podle oficiální definice termínem pǔtōnghuà označujeme „společný jazyk čínského národa, jehož fonetickým standardem je pekingská výslovnost, dialektálním základem jsou severní nářečí a mluvnickým standardem jsou vzorová díla napsaná současnou spisovnou čínštinou“.¹¹

Pro potřeby prosazování jazykového standardu bylo třeba zavést jednotný systém přepisu čínských znaků do latinky. V roce 1958 Všečínské shromáždění lidových zástupců přijalo jako oficiální latinkový přepis transkripční abecedu pīnyīn.¹² Je však nutné si uvědomit, že pīnyīn je romanizační systém, který vyhovuje zejména rodilým mluvčím čínštiny.¹³ Zahraniční studenti si ovšem musí nejprve osvojit základy jeho čtení, aby mohli bez problému pracovat s učebnicovými texty.

Naučit se správnou výslovnost izolovaných slabik, ale bohužel nestačí. Další poměrně častý problém činí frázování a zanedbávání rozlišování prominence slabik. Pakliže uvidíme na papíře napsanou jednoduchou větu v čínských znacích a nebudeme znát kontext (viz příklad níže), nemůžeme zcela s určitostí říci, jaký má věta skutečně význam. Situace je ještě více zkomplikována tím, že znaky od sebe nebývají odděleny mezerou, jako například slova v češtině.¹⁴ Byť je hranice slova víceméně patrná z pīnyīnového přepisu čínských znaků, stále zůstává nevyřešena otázka diferenciací tónové prominence. Oba zmiňované aspekty, tj. lineární a rytmické členění, lze zachytit pomocí prosodické transkripce.

Př. 1: Vliv lineárního a rytmického členění na význam věty¹⁵

我想起来了。 wo-xiǎng qǐlai-le. „Chtěl bych vstát (např. z postele).“

⁹ Sun 2006: s. 5.

¹⁰ Ibid, s. 6.

¹¹ Třísková 2012: s. 21.

¹² Ibid, s. 26.

¹³ Ibid, s. 33.

¹⁴ Třísková 2017b: s. 32.

¹⁵ Ibid. Pozn.: Z důvodu zachování jednotnosti jsem transkripci CHIPROT převedla do podoby Švarného PTR.

我想起来了。 wǒ xiǎngqǐlai-le. „Vzpomenul jsem si.“

Na poli české sinologie se v tuto dobu můžeme setkat celkem se dvěma PTR. Švarného transkripce v této době představuje již zažitý model využívaný jak pro potřeby výzkumu čínské prosodie, tak pro potřeby pedagogické praxe. Mladší variantu PTR reprezentuje transkripce CHIPROT (*Chinese Prosodic Transcription*) Hany Trískové. Při hledání informací o zahraničním výzkumu prosodie čínštiny, se mi nepodařilo najít tak komplexně zaměřené studie, jaké představuje kompendium učebnic a materiálů, které po sobě zanechal Oldřich Švarný. V následujících podkapitolách věnuji kromě objasnění klíčových pojmů prosodického systému Oldřicha Švarného pár slov i prosodickému modelu Hany Trískové. Rovněž nastíním směr výzkumu, kterému se v oblasti prosodie věnují zahraniční badatelé Chao Yuen Ren, Xiao-nan Susan Shen a Wang Lijuan.

2.1. Prosodický systém Oldřicha Švarného

2.1.1. Lineární členění¹⁶

Delší věty a souvětí se rozdělují na menší významově a rytmicky spjaté jednotky, tzv. kóla, jejichž průměrná délka se pohybuje mezi 6–7 slabikami. Existují však poměrně vzácné případy, kdy je kólon tvořen pouze jednou slabikou. Hranice mezi kóly, neboli přeryv, trvá přibližně tři čtvrtiny sekundy. Přeryv se v promluvě vyznačuje „relativně stoupavým“ intonačním průběhem. V PTR se značí jednoduchou čárkou či jiným interpunkčním znaménkem, např. dvojtečkou. Menší rytmické jednotky, jenž tvoří kólon, O. Švarný nazývá segmenty. Oldřich Švarný dále uvádí, že členění vět na kóla a segmenty je kromě tempa řeči závislé ještě na délce predikativních a jmenných komplexů. Do jisté míry zde hraje roli i expresivita mluvčího. Proces spojování slabik do binárních dvojic a delších segmentů je závislý na gramatických a rytmických pravidlech. Liché slabiky, tj. samostatné jednoslabičné segmenty, se většinou připojí k již existujícím dvojslabičným nebo víceslabičným segmentům jako příklonky či předklonky. Dvoj- a víceslabičná kompozita, modifikovaná slovesa, slovesa s jednoslabičnými záložkami či zájmena s markerem plurálu se zapisují vždy dohromady. Ostatní segmenty se dle syntaktické či rytmické provázanosti spojí pomlčkou.

---

¹⁶ Není-li uvedeno jinak, zpracováno podle Švarný, Uher 2014: s. 9–23, Uher, Slaměníková 2015: s. 104–105.

Během transkribování nahrávek O. Švarný navrhuje postupovat následovně: nejprve je třeba větu rozdělit na kóla, vyhledat zdůrazněně tónické slabiky, dále pokračovat spojováním slabik do segmentů, a poté vyznačit prominenci zbytku slabik.¹⁷ Zuzana Pospěchová uvádí tento postup v mírně odlišném pořadí: po rozkladu věty na kóla a segmenty se vyznačí zdůrazněně tónické arse, a nakonec se určuje stupeň prominence zbylých slabik.¹⁸

2.1.2. Hierarchie relativní tónové prominence slabik¹⁹

Oldřich Švarný dělí slabiky na iktové (arse) a slabiky neiktové (these). Sedmistupňovou škálu tónové prominence lze rozdělit dle míry plnosti tónu do čtyř skupin: zdůrazněně tónické, plně tónické, oslabeně tónické a atonické slabiky.²⁰ Zdůrazněně tónické slabiky mohou být pouze arsemi. Tyto slabiky byly mluvčím logicky nebo kontrastivně zdůrazněny, v promluvě se vyznačují podstatně delším průběhem. Slabiky, ať už plně tónické nebo oslabeně tónické, mohou být iktové i neiktové. Švarný v rámci atonických slabik rozlišuje slabiky atónové a neutralizované. Ve srovnání s neutralizovanými slabikami, které mohou být za jistých podmínek nositeli iktu, jsou atónové slabiky vždy bez tónu. V PTR, mj. i ve slovnících, se vždy uvádí bez tónové značky.

Vzhledem k tomu, že Švarný nepoužívá při sledu dvou plně tónických slabik speciální značení pro iktovou slabiku, zavedl pro jejich vzájemné odlišení tzv. akronymické pravidlo - iktus spočívá na v pořadí druhé slabice. Stejně pravidlo je uplatňováno i v případě sousedství tří a čtyř plně tónických slabik, kdy se iktus nachází na první a poslední slabice segmentu.²¹

2.1.3. Rytmičké členění segmentů a kól²²

Na základě odstupňované tónové prominence slabik existují dva základní typy rytmických sledů. Primárním rozlišovacím kritériem pro určování typu těchto sledů je pozice iktové nebo více iktových slabik uvnitř segmentu. Současně se segmenty dělí

---

¹⁷ Švarný, Rusková 1991: s. 235–236.

¹⁸ Pospěchová 2015: s. 98.

¹⁹ Není-li uvedeno jinak, zpracováno podle Švarný, Rusková 1991: s. 234–238.

²⁰ Slaměňíková 2018: s. 159.

²¹ Grafické rozlišování prominence slabik viz 3.1.

²² Není-li uvedeno jinak, zpracováno podle Švarný 1998a: s. 23–61 a Švarný, Rusková: s. 235–236.

podle počtu arší na jednoiktové, dvojičkové a trojičkové. Velmi vzácně se pod vlivem rychlejší promluvy mohou objevit i segmenty se čtyřmi ičkovými slabikami.

V případě, kdy je první slabika tou nejprominentnější a prominence ostatních slabik postupně klesá, jsou tyto sledy označovány jako sledy descendenní, tj. sestupné. Descendentním sledům může předcházet pouze jedna předklonka. Vysokou četnost jednoiktových descendenních sledů s proklitikem je možné zaznamenat zejména u tří- a víceslabičných segmentů. Posloupnost dvou- a více sestupných sledů v rámci jednoho segmentu není příliš častá. Pro sestupné sledy je charakteristická pozice na začátku a uprostřed kóla.

Jestliže nejprominentnější ičkové slabice předchází jedna nebo více thesí, jsou tyto sledy označovány jako sledy ascendentní, tj. vzestupné. K ascendentnímu sledu může být připojena příklonka, případně sled více příklonek. Celkově vzato, ascendentní sledy, ať už jednoiktové nebo dvojičkové, tj. kombinace dvou ascendentních sledů za sebou, nepatří mezi nejfrekventovanější typ rytmického sledu. Segmenty s ascendentním rytmem se hojně vyskytují v pozici na konci kóla.

Liché slabiky, segmenty sestupné a vzestupné se mohou převážně pod vlivem rychlejší promluvy navzájem spojovat v delší segmenty s více arsemi. Mnohem častější je kombinace sestupného sledu a liché slabiky, tzv. akronymická struktura typu kretik, než kombinace liché slabiky a vzestupného sledu. Významná část čtyřslabičných dvojičkových segmentů se sestává z kombinace descendenního a ascendentního sledu, tzv. akronymická struktura typu choriamb. Vyloučena není ani kombinace akronymické struktury s předcházejícím descendenním sledem, případně s následujícím ascendentním sledem. Detailnímu popisu typologie rytmických sledů, od jednoslabičných po sedmi- a víceslabičné, a rytmickému řazení sledů v kóle se budu věnovat v analytické části práce.

2.2. Prosodický systém Hany Třískové²³

CHIPROT představuje doposud jedinou tuzemskou alternativu k PTR Oldřicha Švarného. Hana Třísková pojala koncept Švarného prosodického výzkumu z jiného koncepčního hlediska, čímž jeho transkripci výrazně zjednodušila, a následně tak vytvořila variantu PTR specificky určenou pro potřeby výuky čínštiny jako cizího jazyka.

---

²³ Tato kapitola je částečně zpracována na základě vlastních poznámek, které vycházejí z autorčina příspěvku *Prozodická transkripce pro čínštinu: diskuse s transkripcí O. Švarného*, předneseného na 11. konferenci českých a slovenských sinologů (24. 11. 2017, Univerzita Komenského v Bratislave). Dále, není-li uvedeno jinak, zpracováno podle Třísková 2017b: 20–85.

Stupně přízvučnosti slabik zmíněného prosodického systému jsou celkem čtyři. Zdůrazněné slabiky, jak již název vypovídá, jsou nositeli emfáze. Slabiky, které nenesou ve větě důraz H. Třísková označuje jako normální tónové slabiky. Třetí skupina slabik se vyznačuje oslabenou až atonickou výslovností. Poslední skupina atónových slabik, pro které užívá označení klitikum, jsou slabiky bez distinktivních tónových vlastností. Jak můžeme vidět, stupnice míry přízvučnosti je rovněž čtyřstupňová, ale nemá už vnitřní dělení na sedmistupňovou škálu relativní tónové prominence. Důraz je zde kladen především na protiklad přízvučných a nepřízvučných slabik. Toto pojetí přízvučnosti slabik se podobá konceptu Chao Yuen Rena.²⁴ S tím rozdílem, že autorka transkripce CHIPROT jeho třístupňovou škálu rozšířila o oslabeně tónické slabiky.

Každá slabika víceslabičných plnovýznamových slov je v transkripci opatřena tónovou značkou, protože je nositelem jednoho ze čtyř fonologických tónů. Na rozdíl od Švarného, Třísková v rámci autosémantických slov popírá existenci slabik neutralizovaných.²⁵ Pro skupinu oslabeně tónických jednoslabičných morfémů zavádí nový termín - klitikoid.²⁶ Tato skupina morfémů se vyznačuje dvojitou formou přízvukování, tzn. že mohou být přízvučné i nepřízvučné. Ve svém článku *De-stressed words in Mandarin: Drawing parallel with English* poukazuje na podobné chování čínských klitikoidů a méně početné skupiny anglických pomocných slov, které se rovněž za jistých okolností mohou vyslovovat více či méně přízvučně.²⁷ Klitikoidy se tedy ve většině kontextů vyslovují oslabeně, v plné formě se vysloví pouze při umístění logického či kontrastivního důrazu.²⁸ Třísková do této skupiny zařazuje osobní zájmena, spojky, prepoziční slovesa, záložky, frekventovaná adverbia, numerativy a modální slovesa.²⁹ Obdobně jako v prosodickém systému O. Švarného se zmíněné funkční charakteristiky vyskytují převážně na pozici předklonek. Na druhou stranu klitika (atónové slabiky) jsou slabiky bez lexikálního tónu, tj. slova s gramatickým významem, která „nemohou stát zvukově samostatně“.³⁰ K této skupině slov se řadí strukturní slovesa, vidočasové přípony

---

²⁴ Viz *A Grammar of Spoken Chinese* (Chao 1968: s. 35–44).

²⁵ Tzn. že obě slabiky autosémantického slova 中国 zhōngguó budou podle konceptu H. Třískové opatřeny tónovými značkami - zhōngguó. V mém korpusu je druhá slabika zaznačena jako slabika neutralizovaná (0525.06).

²⁶ Třísková 2016: s. 122.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid, s. 137.

²⁹ Třísková 2017a: s. 35.

³⁰ Třísková 2017b: s. 83.

a větné partikule, tj. slova, která nikdy nemohou nabýt tónu.³¹ Ve větě obvykle zastávají funkci příklonky či předklonky.

Třísková na *11. konferenci českých a slovenských sinologů* uvedla, že tónovou prominenci slabik lze do jisté míry predikovat na základě kontextu a inherentních tónových charakteristik synsémantických a autosémantických jednoslabičných morfémů. Podkladovou nahrávku rodlého mluvčího lze použít až při zpětné kontrole takto transkribovaného textu. Další viditelný rozdíl je možné spatřit v délce mluvních taktů.³² Vzhledem k tomu, že značení prominence slabik není příliš závislé na nahrávce, je i spojování slov do mluvních taktů možné vyvodit ze základních gramatických pravidel. Spojovníky jsou využívány pro spojení klitik a klitikoidů k příslušným slovům dle syntaktické vazby. Dvojitě lomítko značí výraznější úsekový předěl.³³ Osobně mi přijde grafické značení pro jednotlivé stupně přízvučnosti vlivem užití různých velikostí a stylů písma méně přehledné.³⁴ Celkově vzato se jedná o zajímavou alternativu, která je bezpochyby vhodná pro potřeby pedagogické praxe, nelze ji však použít pro výzkum rytmického členění textů moderní čínštiny.

Př. 2: ukázka prosodické transkripce CHIPROT³⁵

这辆汽车是我们的第一辆汽车。

Zhè-liàng qìchē // shì-wǒmende dì-Yī-liàng qìchē.

2.3. Prosodický výzkum v zahraniční

Americký lingvista čínského původu Chao Yuen Ren vyslovil první pochybnosti o skutečné míře plnosti tónu slabik v publikaci *A Grammar of Spoken Chinese* vydané roku 1968. Chao uvádí, že se přízvuk (*stress*) projevuje primárně prodloužením slabičného průběhu a rozšířením výškového rozpětí. Hlasitost označuje až jako sekundární projev. Jeho stupnice přízvučnosti slabik je pouze třístupňová. První skupinu slabik označuje jako normální tónové slabiky (*Normal Stress*), dále to jsou kontrastivně zdůrazněné slabiky (*Contrasting Stress*) a oslabené slabiky (*Weak Stress*), kam zařazuje i atonické slabiky (*the Neutral Tone*, čínsky: 轻声 *qīngshēng*).³⁶

---

³¹ Třísková 2017a: s. 33.

³² Tj. segmentů.

³³ Tj. přeryv.

³⁴ Popis značení přízvučnosti slabik a základního konceptu transkripce viz *Prozodie hovorové čínštiny: studijní příručka* (Třísková 2017b).

³⁵ Třísková 2017b: s. 81.

³⁶ Chao 1968: s. 35.

Podle Chaa je možné u normálních tónových slabik předem predikovat jejich prominenci, tzn. v případě dvouslabičných slov je prominentnější druhá slabika, u trojslabičných je nejprominentnější slabika třetí a nejméně prominentní slabika druhá. Slabiky nesoucí kontrastivní důraz se od předchozí skupiny odlišují ještě větší délkou a zřetelnějším tónovým průběhem. Poslední skupina slabik nenesé téměř žádný tón. Jejich distinktivní tónová křivka je zploštěna téměř k nule, načež jsou vyslovovány poměrně krátce. Chao dále uvádí, že oslabování tónových charakteristik není dílem náhody, existuje však nepříliš početná skupina morfémů, které jsou vždy oslabené, tj. neutrální (např. slovotvorné sufixy, strukturní slovice). Melodická křivka neutrálních slabik neodpovídá ani jednomu ze čtyř tónů, ale je nositelem zakončení tónové křivky předcházející tónové slabiky. Chao zjistil, že pouze po půl třetím tónu se neutrální slabiky vyslovují v mírně vyšší hlasové poloze, naopak po ostatních tónech v relativně nízké.³⁷

Pozdější badatelská činnost se zaměřuje především na výzkum intonace tónových jazyků, anebo suprasegmentálními jevy na úrovni morfologické či syntaktické. Za zmínku určitě stojí *The prosody of Mandarin Chinese* od autorky Xiao-nan Susan Shen. Autorka hned v úvodu oceňuje práci svých předchůdců, neboť vstupovali na neznámou půdu doposud nepříliš probádané oblasti, tj. suprasegmentální roviny současné hovorové čínštiny. Zároveň se však nevyhýbá kritice jejich postupů.³⁸ Shen na základě pořízených nahrávek šesti ženských mluvčích, které se v Pekingu narodily nebo tam delší dobu pobývaly, zkoumala intonační průběh izolovaných vět či kratších frází. Zjištěné výsledky ověřovala na základě percepčního sluchového vjemu dalších třinácti rodilých mluvčích a strojovým potvrzením zvukové vlny na snímači F₀. Cílem její práce bylo vytvořit základní intonační vzorce, popsat vzájemný vliv tónu, emfáze a intonace na vyjádření přízvukové prominence.³⁹

Wang Lijuan ve své publikaci *Prosodická morfologie čínštiny* 汉语的韵律形态 Hànyǔ De Yùnlǜ Xíngtài pojednává o tom, jakým způsobem čínština využívá prosodické rysy k rozlišení významu slov, případně gramatické funkční charakteristiky. Tím se myslí změny ve výškovém rozpětí 音高 yīngāo, intenzitě 音强 yīnqiáng a délce zvuku 音长 yīncháng. Své pojednání doplňuje četnými příklady, jak se suprasegmentální a segmentální prostředky projevují v různých světových jazycích. Podle jejích slov jsou pro čínštinu důležité zejména změny na suprasegmentální úrovni,

---

³⁷ Chao 1968: s. 36.

³⁸ Shen 1989: s. 2.

³⁹ Shen 1989: s. 5–16.

kdežto v jiných jazycích dochází ke změnám spíše na úrovni segmentů. V indoevropských a dalších netónových jazycích je možné měnit význam a funkci slov pomocí flektivních či derivačních koncovek. V čínštině tyto segmentální prostředky zcela chybí, a proto musí využívat prostředky suprasegmentální.⁴⁰

Prosodický výzkum kteréhokoliv z výše uvedených autorů nelze považovat za stejně komplexní, jako výzkum O. Švarného. Jeho PTR představuje nejen unikátní nástroj pro výzkum prosodie moderní hovorové čínštiny, ale i užitečnou pomůcku pro nácvik správné výslovnosti. Na druhý zmiňovaný aspekt poměrně úspěšně navazuje Hana Třísková, která stojí za zrodem druhé prosodické transkripce, a nadále se snaží inovovat výuku čínštiny s důrazem na její mluvenou stránku. Zatímco výzkum zahraničních badatelů se zdá být orientován spíše teoreticky na rovinu syntaktickou nebo morfologickou, případně na popis intonace tónových jazyků.

---

⁴⁰ Wang 2015: s. 2–26.

3. Metodologie

Předkládaná bakalářská práce vychází z metodologie Oldřicha Švarného a jeho pojednání o lineárním a rytmickém členění popsaném v *Hovorové čínštině v příkladech III*⁴¹ a kapitole *Rytmické členění věty* v publikaci *Prosodická gramatika čínštiny*.⁴²

Hlavním cílem této práce je poskytnout kvalitativní i kvantitativní analýzu části transkribovaných textů, a pokusit se tak o prohloubení našich znalostí o charakteru rytmického a lineárního členění moderní hovorové čínštiny. Druhotným přínosem mé práce je zpracování další části druhého dílu *UčebSu*, čímž částečně přispěji k letité snaze o vytvoření digitální podoby celého slovníku.

3.1. Příprava a postup zpracování korpusu

Samotné analýze lineárního a rytmického členění segmentů a kól předcházela digitalizace příkladových vět počínaje heslem 505 až k heslu 597, celkem 92 slovníkových hesel.⁴³ Ve srovnání s dnešní verzí PTR je slovníková verze mnohem více zatížena přítomností různých grafických značek, které byly později do textu vepsány ručně.⁴⁴ Proto není možné celý slovník zdigitalizovat metodou optického rozpoznávání znaků (OCR). Logickým prvním krokem tedy bylo přepsat všechny příkladové věty, včetně lexikálních i prosodických variant, věty ve znacích a český překlad vět separátně do tří wordových souborů.

Způsob značení vět ve wordovém i excelovém souboru je následující: první čtyři čísla uvádějí pořadí hesla ve slovníku, čísla za tečkou značí pořadí věty v rámci hesla. Na rozdíl od Švarného jsem upustila od užívání závorek a každou jednotlivou prosodickou či lexikální variantu přepsala zvlášť. Abych je od sebe navzájem odlišila, doplnila jsem číselný kód písmeny „a, b, c,“ pro lexikální varianty, prosodické varianty jsem označila písmenem „v“. Pokud měla lexikální varianta i vlastní prosodickou variantu, zkombinovala jsem obě značení, tj. „av, bv“. V případě hesel 524 a 569 byla již první věta označena písmenem „a“ a k ní bylo uvedeno pár dalších lexikálních variant. Ve wordovém i excelovém souboru tyto případy značím následovně:

---

⁴¹ Švarný 1998a: s. 23–61.

⁴² Švarný, Uher 2014: s. 9–23.

⁴³ Pozn.: Heslo 555 ve slovníku chybí.

⁴⁴ Švarný 1998b: s. xxiv.

Př. 4: Přepis hesel 505, 535 a 569

0505.11a zuì-jìn hen-**duō**-ren déle-gǎnmào.

0505.11b zuì-jìn hen-**duō**-ren gǎnmào-le.

0535.10 wo-bú-hui **jiǎn**fǎ.

0535.10v wo-**bú**-hui jiǎnfǎ.

0569.02a.a ta-qīz sīle-yìshòu, ta-**shì**-bu-shì xùgo-xián-le?

0569.02a.b ta-qīz sīle-yìshòu, ta-**shì**-bu-shì yòu-jiezhūn-le?

Jak jsem zmínila výše, prosodická transkripce prošla během svého vývoje několika změnami. Přeryv mezi kóly se již neznačí dvojčárkou, ale pouze jednoduchou čárkou. Při značení relativní tónové prominence slabik se rovněž upustilo od speciálního značení tónového sandhi postihující sled dvou a více tónových slabik ve třetím tónu. V následující tabulce je pro srovnání uvedeno staré i nové značení.⁴⁵

stupeň tónové prominence		značení v <i>UčebSu</i>	nové značení
ZT	zdůrazněně tónická iktová	' lánɡ	lánɡ
PI	plně tónická iktová	yī	yī
PN	plně tónická neiktová	yī	yī
OI	oslabeně tónická iktová	jiu ⁴	jiu ⁴
ON ⁴⁶	oslabeně tónická neiktová	fàng	fàng ₁
AT	atónová, neutralizovaná	kuai	kuai

Tabulka 1: Značení relativní tónové prominence

Po zpracování textu do wordového souboru jsem přepočítala věty do excelového souboru. Aby nedošlo k nežádoucímu zkreslení výsledků, ponechala jsem stranou lexikální i prosodické varianty. První list excelového souboru obsahuje všechny věty, v prvním sloupci je uveden číselný kód, následuje transkribovaný text, a ve třetím sloupci počet kól. Takto zpracované věty jsem poté rozdělila na kóla. V případě, že se věta skládala ze dvou a více kól, doplnila jsem číselný kód o značení „-k1, -k2“. Kupříkladu značení 0505.01-k2 znamená, že se jedná o druhý kólon první věty hesla 505.

Analýze rytmického členění kól předcházelo jejich rozčlenění na segmenty, které jsem v třetím listu seřadila podle počtu slabik a doplnila i pozici segmentu v kóle. První

⁴⁵ Nové značení PTR se poprvé objevilo v *Učebnici čínské konverzace 2* (Uher, Jin, Slaměnková 2016). Ve své práci nicméně značením ZT tak, jak je uvedeno v tabulce.

⁴⁶ Oslabeně tónické neiktové slabiky ve třetím tónu Švarný značí pomocí půlobloučku pod vokálem.

čtyři sloupce jsou identické i pro zbylé listy. U jednoslabičných segmentů jsem určovala pouze stupeň tónové prominence a jejich preferovanou pozici v kóle. Vyjma dvojslabičných segmentů, kde je navíc popsána prominence slabik a rytmus, počínaje pátým listem je tabulka rozšířena o počet iktů a podrobnější popis rytmického členění. Ukázky výřezu jednotlivých tabulek viz *Obrázek 1* a *Obrázek 2*. Pro účel popisu syntaktické struktury segmentů v textu práce jsem pro jednotlivé funkční charakteristiky používala stejné zkratky jako Oldřich Švarný.⁴⁷

Na analýzu segmentů navazovala analýza rytmického členění kól. Za prosodickou transkripci kól je uveden počet segmentů, počet sledů, popis rytmického řazení sledů uvnitř kóla, typ a výsledný rytmus. V posledním sloupci „poznámky“ je u kól s komplikovanější strukturou podrobněji rozepsáno vnitřní řazení rytmických sledů (viz *Obrázek 1, 2*). Dílčí výsledky uvádím v tabulkách po pravé straně. Relativní četnost v procentech, s výjimkou těch tabulek, kde je vysoký poměr položek s nízkou absolutní četností, zaokrouhluji na jedno desetinné místo. Celkové výsledky uvádím v posledním jedenáctém listu a příloze č. 1: *Protokol analýzy*. Primární data se nachází v pěti souborech na příloženém CD: 1. Věty v prosodické transkripci, 2. Věty ve znacích, 3. Český překlad vět, 4. Analýza segmentů a kól, 5. Seznam odchylek a oprav.

číslo	věta	počet kól
0505.02a	zui-jin, ta-shěntí bu-dà-hào, chángchang gǎnjue-lèi.	3

číslo	kólon	počet segmentů	počet sledů	přepis	typ	rytmus	poznámky
0516.06	ta-qi-d liǎn dou-fā-lǚ-le.	3	3	"\ /'	typ B	AKR	opakování AS (pDE+lichá+ASe)

Obrázek 1: Výřez tabulek z listů 1, 2

číslo	pozice v kóle	segment	počet slabik
0505.12a-k1	z	wō	1

číslo	pozice v kóle	segment	počet slabik	prominence
0565.16-k1	z	bié	1	ZT

číslo	pozice v kóle	segment	počet slabik	prominence	rytmus
0505.02a-k3	z	chángchang	2	PI+AT	DE

číslo	pozice v kóle	segment	počet slabik	počet iktů	prominence	popis	rytmus
0508.11-k1	z	qīng-dàjiā	3	2	PI+PN+PI	AKR	AKR

Obrázek 2: Výřez tabulek z listů 3, 4, 5, 6

⁴⁷ Švarný 1998b: s. xxviii–xxxiv. Po vzoru UČK2 rozlišuji strukturní slovice pomocí číselných indexů.

Dalším z cílů mé bakalářské práce je komparovat výsledky analýzy s analýzou prvních padesáti hesel *Učebního slovníku jazyka čínského* z pera Terezy Slaměnikové a analýzou textu YD 201–YD 204 z *Hovorové čínštiny v příkladech III.* provedenou Oldřichem Švarným.

3.2. Problematické případy

Při přepisu prosodické transkripce z *UčebSu* do wordového souboru, a pozdější analýze korpusu, jsem narazila na pár problematických případů. Přepis všech vět jsem kontrolovala s nahrávkou a poznačila si, kde se vyskytla nějaká anomálie. Veškerou neobvyklou výslovnost jsem si ověřila ve *Slovníku moderní čínštiny*.⁴⁸ Pokud se varianta ukázala jako možná, nezapisovala jsem ji (př.: 0549.02-k2 这么 ze⁴me). Níže uvádím pár příkladů, ostatní se nachází v pátém souboru na CD.

0507.06 先 realizováno ve 4. tónu

0516.05 PTR bu⁴-zhidào ta-**zěn**me fāle-yi-bǐ-cái.

znaky 不知道他怎么发了一笔财。

nahrávka 不知道他从哪儿发了一笔财。

0518.10 犯 realizováno v 1. tónu

0575.08 冰淇淋 bīngqílín zaměněno za 冰激淋 bīngjīlín

Co se týče určování typu rytmických sledů, setkala jsem se se dvěma poměrně zajímavými případy. V prvním uvedeném příkladu je poněkud nezvyklé rozložení tónové prominence segmentu jìxuxia₄qu.

0509.02a ruòshi **zhèi**-ci bu-chénggōng, wōmen yě-dei
jìxuxia₄qu.

Přestože je slabika xia₄ označena jako oslabeně tónická neiktová, rozhodla jsem se segment vyhodnotit jako jednoiktovou kombinaci dvou descendentních sledů. Oslabeně tónická neiktová slabika xia₄ si ve výsledku uchovává více tónu než dvě okolní neutralizované slabiky. Navrhované řešení nijak nenarušuje strukturu slova, protože se druhý descendentní sled nachází až na směrovém modifikátoru xia₄qu.

Citoslovcím bývá ve slovnících obvykle připisován jeden ze čtyř fonologických tónů. Podle O. Švarného je tento úsudek chybný, protože výsledný tvar melodické křivky

⁴⁸ *Slovník moderní čínštiny* 《现代汉语词典》Xiandai Hanyu Cidian, 2016.

interjekcí jen zdánlivě kopíruje melodický průběh některého z tónů. Ačkoliv se jedná o slova bez distinktivního tónu, neznámá to, že se nemohou vyslovit protaženě, tj. jako by se jednalo o slabiky se zdůrazněnou prominencí.⁴⁹ Dvojslabičný segment tvořený reduplikovaným citoslovcem 喂喂 **wei-wei** je ještě zajímavější v tom, že se vedle sebe vyskytují dvě slabiky se zdůrazněnou prominencí. Tento segment jsem vyhodnotila jako jednoiktový ascendentní PN+ZT, protože dle pravidel určování prominence slabik, je ve sledu dvou tónických slabik iktová až ta druhá v pořadí.⁵⁰

0513.01 **wei-wei**! qǐng-ni-děng-yi-deng³.

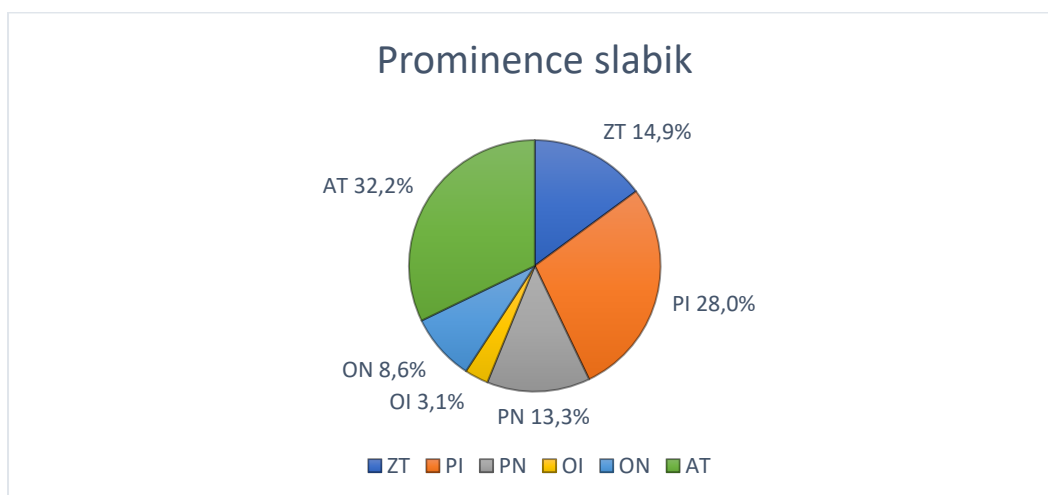
⁴⁹ Švarný, Uher 2001: s. 65.

⁵⁰ Švarný 1998b: s. xlv.

4. Analytická část

4.1. Prominence slabik

Během analýzy rytmického členění segmentů a kól jsem věnovala pozornost i zastoupení slabik s různými stupni prominence. Z celkového počtu 9 403 slabik je 56,2 % plně tónických (z toho 14,9 % jsou zdůrazněně tónické slabiky), 11,7 % jsou oslabeně tónické, zbylých 32,2 % zaujímají atonické slabiky. Tereza Slaměníková uvádí, že v jejím vzorku nese plný tón 60 % slabik (z toho 19,1 % je zdůrazněně tónických), 11 % tvoří oslabeně tónické a 29 % pokrývají atonické slabiky.⁵¹ Větší rozdíl mezi oběma vzorky je viditelný u zdůrazněně tónických slabik, kdy se námi naměřené hodnoty liší o 4,2 %. Dosažená zjištění tak potvrzují teorii o postupném úbytku tónů a zároveň se shodují se Švarného tvrzením, že při rychlejším tempu řeči se zdůrazněně tónické slabiky oslabují na plně tónické iktové.⁵²

Graf 1: Prominence slabik

4.2. Lineární členění segmentů

Mnou analyzovaný vzorek čítá celkem 816 vět. Z celkového počtu 1 535 kól, 3 162 segmentů a 9 403 slabik jsem vypočetla, že jedna věta je v průměru tvořena 1,9 kóly, 3,9 segmenty a 11,5 slabikami.

⁵¹ Slaměníková 2016: s. 64.

⁵² Švarný, Rusková 1991: s. 241.

velikost segmentu	AČ	RČ
jednoslabičný	112	3,54 %
dvojslabičný	1212	38,33 %
trojslabičný	934	29,54 %
čtyřslabičný	580	18,34 %
pětislabičný	233	7,37 %
šestislabičný	68	2,15 %
sedmislabičný	16	0,51 %
osmislabičný	4	0,13 %
devítislabičný	2	0,06 %
desetislabičný	1	0,03 %

Tabulka 2: Lineární členění segmentů⁵³

Z tabulky č. 2 vyplývá, že je jeden segment v průměru tvořen 2,97 slabikami. Dominantní část vzorku zastávají dvojslabičné segmenty (38,33 %), další významnou část tvoří segmenty trojslabičné (29,54 %) a čtyřslabičné (18,34 %). Dohromady tak pokrývají 86,21 %. Nelze ponechat stranou ani relativně vysoký počet pěti- a víceslabičných segmentů, které zaujímají 10,25 %.

Nárůst množství víceslabičných segmentů na úkor jednoslabičných a dvojslabičných si lze vysvětlit postupným zvyšováním tempa řeči na nahrávce. Tato skutečnost vyšla najevo až při kvantitativní analýze nahrávek k *UčebSu*. Švarný zjistil, že mluvčí z počáteční průměrné rychlosti cca 0,17 sekund (potřebných na vyslovení jedné slabiky) postupně zrychlila na 0,19 sekund. Hesla prvního dílu *UčebSu* jsou namluvená podstatně pomalejší rychlostí než kupříkladu hesla ze čtvrtého dílu.⁵⁴ Tím úplnou náhodou vznikla možnost zkoumat vliv rychlosti promluvy na lineární a rytmické členění segmentů a kól. Lze zcela s určitostí říci, že v důsledku pomalejšího tempa řeči se slabiky v kóle organizují do více kratších segmentů.⁵⁵

4.3. Analýza rytmického členění segmentů

Více než polovina vzorku (66 %) se skládá z jednoiktových segmentů s velikostí od jedné do šesti slabik. Jednoslabičné jednoiktové segmenty představují v mém vzorku

⁵³ Vzhledem k nízké hodnotě absolutní četnosti šesti- a víceslabičných segmentů zaokrouhluji číselné hodnoty na dvě desetinná místa.

⁵⁴ Švarný 1991: s. 209.

⁵⁵ Slaměnková 2018: s. 169.

pouhých 3,54 %. Většinu jednoiktových segmentů zastupují segmenty dvojslabičné, které se vyznačují vzestupným (ascendentním) sledem nebo sestupným (descendentním) sledem. Víceslabičné jednoiktové segmenty s rytmem sestupným se často vyskytují s jednoslabičnou předklonkou, zatímco za segmenty se sledem vzestupným se může vázat více než jedna příklonka.⁵⁶ Zvláštním typem jednoiktových segmentů je ten, kdy po ascendentním sledu následuje sled descendentní.⁵⁷ Nejmenší jednoiktový segment korpusu tvoří jedna slabika a nejdelší tvoří šest slabik.

Typologie rytmických sledů dvoj- a víceiktových segmentů, neboli segmentů se dvěma a více arsemi, je různorodá. Největší četnost výskytu jsem zaznamenala u segmentů s akronymickou strukturou (24,51 %) a kombinace dvou (případně tří) descendentních sledů (7,53 %). Nejmenší dvojikový segment je v mém vzorku tříslabičný, největší sedmslabičný. Trojikové segmenty jsou tvořeny nejméně pěti a nejvíce osmi slabikami. V mém vzorku jsem evidovala i čtyři segmenty se čtyřmi arsemi, které O. Švarný ani T. Slaměnková nezmiňují. Velikost těchto segmentů se pohybuje od sedmi do desíti slabik. Podrobnějšímu popisu rytmického členění se věnuji v následujících podkapitolách.

4.3.1. Jednoslabičné segmenty

Jednoslabičné segmenty, neboli liché slabiky, zastávají pozici samostatného jednoslabičného segmentu velmi ojediněle. Často se podle gramatických vztahů seskupují do tzv. binárních dvojic, nebo se kliticky připojují k dvoj- a víceslabičným segmentům.⁵⁸ V rámci této skupiny segmentů jsem zkoumala primárně četnost plně tónických iktových a zdůrazněně tónických iktových slabik, včetně jejich preferované pozice v rámci kóla. V neposlední řadě mne také zajímalo, která z gramatických funkčních charakteristik u tohoto typu segmentů převládá.

prominence	AČ	RČ
PI	78	69,6 %
ZT	34	30,4 %
celkem	112	100 %

Tabulka 3: Prominence slabik jednoslabičných segmentů

⁵⁶ Slaměnková 2018: s. 161–162.

⁵⁷ Ibid, s. 162.

⁵⁸ Švarný 1998a: s. 24.

Z celkového počtu 112 segmentů jsou téměř dvě třetiny nositelem plného iktu a zbývající jedna třetina zdůrazněného iktu. Pro jednoslabičné segmenty s plnou iktovou prominencí je v mém korpusu charakteristická pozice na začátku kóla. Poměr relativních četností pozice uprostřed a na konci kóla je rovnoměrný. Ukázalo se, že zdůrazněné tónické slabiky nepreferují ani jednu z pozic. Četnost výskytu na začátku, uprostřed a na konci kóla je téměř rovnoměrná. Evidovala jsem pouze devět případů, kdy slabika sama o sobě tvoří kólon. Naprostou většinu těchto kól tvoří slabiky se zdůrazněnou iktovou prominencí.

V analyzovaném korpusu zastávají jednoslabičné segmenty nejčastěji funkci těchto větných členů: podmět (vyjádřený osobním zájmenem či jiným substantivem), přísudku, adverbialního určení, předmětu (hojně vyjádřeného osobním zájmenem či číslovkou) nebo antepoňovaného větného členu. Níže uvádím pár příkladů jednoslabičných segmentů i s jejich gramatickou funkční charakteristikou. Pozici segmentu uvnitř kóla uvádím v závorce za číselným kódem.

0505.12a-k1	(z)	我 wǒ	Np	podmět
0508.01a	(u)	来 lái	V	přísudek
0533.03a	(k)	九 jiǔ	C	předmět
0553.03a	(z)	天 tiān	Nt	podmět
0553.03a	(u)	又 yòu	A	určení způsobu

4.3.2. Dvojslabičné segmenty

Z celkového počtu 1 212 dvojslabičných segmentů je 62,1 % sestupných a 37,9 % vzestupných. U descendentních segmentů převažují kompozita nad syntagmaty, zatímco u ascendentního rytmu je poměr mezi četnostmi kompozit a syntagmat takřka identický. Téměř polovinu kompozit se sestupným rytmem tvoří substantiva, kde se ve větší míře vyskytují jména času a jména místa. Dále to jsou slovesa, adverbia, jednoslabičná slovesa s vidočasovým ukazatelem nebo modifikátorem, jednoslabičná osobní zájmena se sufixem 们 men, spojky či adjektiva. Funkční charakteristika ascendentních kompozit není příliš různorodá. Většinové zastoupení patří různým typům substantiv, zbylá část patří slovesům.

rytmus	AČ	RČ
AS	459	37,9 %
DE	753	62,1 %
celkem:	1212	100 %

Tabulka 4: Rytmičké členění dvojslabičných segmentů

0516.04a-k1	(k)	发财 fācái	v-n	(AS)
0529.16-k1	(z)	屋里 wūli	Nl (N-Mpn ⁵⁹)	(DE)
0573.02-k1	(z)	黑云 hēiyún	N	(AS)
0574.07	(u)	跟着 gēnzh	V-Mve	(DE)

Descendentní i ascendentní syntagmata rovněž tvoří kombinace různých funkčních charakteristik. Zde jsem zaznamenala větší četnost spojení jednoslabičných sloves či adjektiv s větnou partikulí nebo strukturálním slovcem, spojení deiktického a měrového slova, adverbia a slovesa, adverbia a adjektiva, osobního zájmena a slovesa, konexního slovesa a konexního větného členu aj. Reduplikovaná slovesa se vyskytla jen příležitostně, stejně tak reduplikovaná měrová jména.

0524.05	(k)	别去 bié-qù	A+V	(AS)
0527.03a-k2	(k)	不足 bù-zú	A+Vi	(AS)
0581.02	(k)	死的 sǐ-d	Vi+Me1	(DE)
0596.02-k1	(z)	这条 zhè-tiáo	D+Uc	(DE)

4.3.3. Trojslabičné segmenty

Trojslabičné segmenty jsou po dvojslabičných segmentech druhou nejpočetnější skupinou analyzovaného korpusu. S absolutní četností 934 segmentů dosahují relativní četnosti 29,54 %. Segmenty se dvěma ikty tvoří 35,3 % a segmenty s jedním iktem dohromady 64,7 %. Celkově převažují syntagmata nad kompozity, přičemž typologie syntagmat je velice pestrá. Pro ascendentní a akronymická syntagmata je charakterističtější spojení tří slabik v jeden segment, kdežto descendentní syntagmata spíše tvoří spojení jedné slabiky a dvojslabičného kompozita. V rámci kompozit se často objevují modifikovaná slovesa v potenciálním tvaru, substantiva určená přívlastky nebo dvojslabičná substantiva s jednoslabičnou záložkou.

⁵⁹ Postnominální element (záložka).

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
1 iktus	DE	165	17,7 %
	pDE	275	29,4 %
	AS	76	8,1 %
	ASe	88	9,4 %
2 ikty	AKR	330	35,3 %

Tabulka 5: Rytmičné členění trojslabičných segmentů

a. Trojslabičné jednoiktové

Téměř polovinu trojslabičných jednoiktových segmentů tvoří descendentní sledy s předklonkou. Dále se zde ve větší míře objevují descendentní sledy jako celek, méně pak ascendentní sledy s příklonkou a ascendentní sledy jako celek. V porovnání s četností ostatních rytmických sledů trojslabičných segmentů se jednoiktové ascendentní sledy vyskytují zhruba o polovinu méněkrát než dvojiktové akronymické struktury.

descendentní sled s předklonkou (275)

0516.02a	把豆子 ba- dòu z	Vp+N
0537.10	我不会 wo-bú-hui	Np+A+Vv ⁶⁰
0566.04-k2	是我们 shi-wǒmen	Va+Np
0594.04-k1	新娘子 xīn niáng z	N (atributivní kompozitum)

descendentní sled jako celek (165)

0531.05a	你们的 nǐ ³ men-d	Np+Me1
0546.06-k1	号了吗 hào-le-ma	Mnc ⁶¹ +P+P
0577.06-k1	码头上 mǎ tou ₂ shang	Nl
0581.14a	饿死他 è-sǐ-ta	v-m+Np

ascendentní sled s příklonkou (88)

0515.19-k1	学校里 xuéxiào _l i ₃	Nl
0534.01a-k1	十二月 shí èr yue	Nt
0539.01a-k2	浇水吧 jiāo- shuǐ -ba	v-n+P
0550.03	北欧的 běi'ōu-d	Nl+Me1

⁶⁰ Preverbální sloveso (modální, fázové).

⁶¹ Jmenná složka objektového slovesa. Zde se jedná o sloveso 挂号 guàhào „registrovat se“.

ascendentní sled jako celek (76)

0508.05-k1	看电影儿 kan-diànyǐngr	Vt+N
0519.06	是总统 shì-zǒngtǒng	Va+N
0544.05a-k1	他相信 tā-xiāngxìn	Np+Vt
0597.15a-k2	很不好 hěn-bù-hǎo	A+A+Vi

b. Trojslabičné dvojiktové

Ve skupině trojslabičných dvojiktových segmentů je přípustná pouze akronymická struktura, která se ukázala být po sledu descendentním⁶² druhým nejproduktivnějším typem rytmu trojslabičných segmentů. Typologie syntagmat je značně heterogenní, nejčastěji se vyskytují kombinace deiktického slova s měrovým slovem a jednoslabičným substantivem, příslovce a dvojslabičného slovesa nebo slovesa a jeho předmětu. Kompozita se vyskytují jen sporadicky. Většinou se jedná o substantiva rozvinutá přívlastky, méně pak slovesa v potenciálním tvaru nebo substantiva za nimiž následuje jednoslabičná záložka 里 lǐ.

akronymické struktury - kompozita (53)

0514.02-k1	战役里 zhànyìlǐ	NI
0529.14-k2	写不成 xiěbucheng ²	v-m.pt ⁶³
0595.08-k2	领事馆 lǐngshìguǎn	NI

akronymické struktury - syntagma (277)

0518.01	没有人 méi-you-ren ²	Ve+N
0521.11a	这本儿书 zhè-benr-shū	D+Uc+N
0532.04a	动手术 dòng-shǒushù	Vt+N

4.3.4. Čtyřslabičné segmenty

Necelá jedna pětina korpusu, tedy 18,34 %, je tvořena čtyřslabičnými segmenty. Na rozdíl od trojslabičných segmentů, zde převažují segmenty se dvěma arsemi s relativní četností 76,2 % s většinovým podílem akronymických struktur. Zbylých 23,8 % patří segmentům s jednou arsí, kde se hojně vyskytují segmenty s descendentním rytmem.

⁶² Včetně descendentních sledů s předklonkou.

⁶³ Potenciální forma slovesa.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
1 iktus	DE	69	11,9 %
	AS	47	8,1 %
	jiné	22	3,8 %
2 ikty	AKR	284	49,0 %
	DE+DE	132	22,8 %
	AS+AS	26	4,5 %

Tabulka 6: Rytmičké členění čtyřslabičných segmentů

Z celkového počtu 580 segmentů jsem zaznamenala pouze 12 kompozit, zbytek tvoří syntagmata různého typu. Čtyřslabičná syntagmata se z velké části skládají ze substantiva určeného přívlastkem, spojení deiktického slova s měrovým slovem a dvojslabičným substantivem, spojení slovesa a jeho předmětu, adverbialního určení a slovesa.

a. Čtyřslabičné jednoiktové

Nejvíce jednoiktových čtyřslabičných segmentů je tvořeno kombinací jednoslabičného segmentu, dvojslabičného kompozita se sestupným rytmem, po kterém následuje další jednoslabičný segment v podobě větné částice, strukturního slovice či osobního zájmena ve funkci předmětu. Na pozici předklonky se vyskytují převážně adverbia, prepoziční slovesa, osobní zájmena. Descendentních sledů jako celek je o více než polovinu méně.

Druhou nejpočetnější skupinou jsou ascendentní sledy s příklonkou. Na pozici příklonky se vyskytují větné částice, záložky nebo strukturní slovice. Málo početnou skupinu tvoří segmenty, v nichž dochází ke kombinaci ascendentního a descendentního sledu. Ve struktuře takových segmentů se nachází min. jedno kompozitum, zbylé dvě slabiky není možné vnímat jako klitika.⁶⁴ V mém vzorku se prominentnější slabika nachází spíše na sestupných kompozitech.

⁶⁴ Slaměnková 2016: s. 71.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
1 iktus	DE	20	14,5 %
	pDE	48	34,8 %
	DE+DE	1	0,7 %
	AS	2	1,4 %
	ASe	37	26,8 %
	ASee	8	5,8 %
	AS+DE	22	15,9 %

Tabulka 7: Rytmičké členění čtyřslabičných jednoiktových segmentů

Evidovala jsem pouze dva ryze ascendentní sledy, přičemž v obou případech se jedná o tzv. čtyřstupňovou ascendenci (0542-04a-k3, 0567.09-k2). Tento typ rozložení iktové prominence v rámci vzestupného sledu není příliš častý, protože při pomalejším tempu řeči, nebo pečlivější výslovnosti, velmi často přechází v akronymickou strukturu.⁶⁵ Dále jsem v rámci čtyřslabičných jednoiktových segmentů identifikovala i jeden čtyřstupňový descendentní sled (0514.02a-k3), jehož existenci O. Švarný považuje za spornou nebo přinejmenším za velmi vzácnou. Švarný dále uvádí, že takto odstupňovaná prominence slabik vzniká zejména při umístění logického/kontrastivního důrazu na první slabiku segmentu.⁶⁶

descendentní sled s předklonkou (48)

0517.02	你领子上 ni-lǐngzishang	Np+N-Mpn
0581.13-k2	是打死的 shì-dǎsǐ-d	Me _a ⁶⁷ +v-m+Me1

ascendentní sled s příklonkou (45)

0511.07-k1	做父母的 zuò-fùmǔ-d	Va+N+Me1
0565.10-k1	农村里的 nóngcūnli ₃ -d	Nl+Me1

kombinace ascendentního a descendentního sledu (22)

0531.12-k2	是好孩子 shì-hǎoháizi	Va+Vi+N
0565.13a-k1	他把衣服 tā-bǎyīfu	Np+Vp+N

descendentní sled jako celek (20)

0514.02-k3	集体立了 jí-tǐ-li ₄ le	N+V-Mve
0518.09-k1	团结起来 tuán-jieqilai	v-m

⁶⁵ Švarný, Rusková 1991: s. 238.

⁶⁶ Švarný 1991: s. 215.

⁶⁷ Součást emfatické vazby.

ascendentní sled jako celek (2)

0542.04a-k3 就不管事儿 jiū-bu₄-guǎn-**shìr** A+A+V+N

0567.09-k2 一辆汽车 yī-liang₄-qìchē C+Uc+N

b. Čtyřslabičné dvojiktové

Většinu čtyřslabičných dvojiktových segmentů tvoří segmenty s akronymickou strukturou typu choriamb, tj. spojení descendentního a ascendentního sledu.⁶⁸ Akronymické struktury jako celek nebo akronymické struktury s klitikem tvoří skoro polovinu čtyřslabičných segmentů. Druhým nejčastějším typem rytmu se ukázal být sled dvou descendentních sledů za sebou. Nejméně se v analyzovaném vzorku vyskytuje kombinace dvou po sobě jdoucích ascendentních sledů. Švarný uvádí, že tento typ rytmu snadno přechází v choriambickou akronymickou strukturu, případně v jednoiktovou ascenci.⁶⁹ Oproti jednoiktovým segmentům jsem zde zaznamenala větší četnost kompozit. Konkrétněji se jedná o tři slovesa v potenciálním tvaru, dvě substantiva, reduplikované adjektivum podle vzorce AABB, fonetický přepis ruského příjmení a idiom.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
2 ikty	DE+AS	163	36,9 %
	pAKR	52	11,8 %
	AKRe	69	15,6 %
	DE+DE	132	29,9 %
	AS+AS	26	5,9 %

Tabulka 8: Rytmičké členění čtyřslabičných dvojiktových segmentů

akronymická struktura jako celek (163)

0544.09-k2 世世代代 **shì**shìdài**dài** A (redupl.⁷⁰ Vi)

0545.01-k1 他在门外 tā¹-zai-mén**wài** Np+Vp+N-Mpn

kombinace dvou descendentních sledů (132)

0547.08-k3 一清二楚 **yì**qīng**èr**chǔ idiom

0561.05a-k1 这次会议 **zhèi**-ci-huìyì D: f.⁷¹Nt+N

⁶⁸ Švarný, Uher 2014: s. 17.

⁶⁹ Švarný 1998a: s. 61.

⁷⁰ Reduplikovaný, zdvojený.

⁷¹ Funguje jako.

akronymická struktura s příklonkou (69)

0531.06-k2 八个人了 **bá**-ge-rén-le C+Uc+N+P

0578.05-k2 瞧不起我 qiáo buqi³-wo v-m.pt+Np

akronymická struktura s předklonkou (52)

0518.03a-k2 值五十元 zhí-**wǔ**shi-yuán Va+C+U⁷²

0595.01-k1 不认识路 bu-rènshi-**lù** A+Vt+N

kombinace dvou ascendentních sledů (26)

0568.10a 第三中学 dì-**sān**-zhōngxué D+NI

0571.02-k2 睡觉以前 shuì-jiào-yi₃qián v-n+F⁷³

4.3.5. Pětislabičné segmenty

Pětislabičné segmenty jsou poslední skupinou dosahující trojčiferné hodnoty absolutní četnosti, z celku pak v přepočtu na procenta zastávají 7,37 %. Pěti- a víceslabičné segmenty nejsou pro pomalejší nebo pečlivější výslovnost příliš typické. Pokud mluvčí mluví rychleji, kratší segmenty mají tu tendenci se spojovat do jednoho delšího. Tím mj. dochází i ke zvyšování počtu dvoj- a víceiktových segmentů.⁷⁴ Z následující tabulky je více než patrné, že čtyři pětiny z celkového počtu zastávají dvojičkové segmenty.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
1 iktus	DE	6	2,6 %
	AS	6	2,6 %
	jiné	7	3,0 %
2 ikty	AKR	75	32,2 %
	DE+DE	86	36,9 %
	AS+AS	15	6,4 %
	jiné	10	4,3 %
3 ikty	AKR	28	12,0 %

Tabulka 9: Rytmičké členění pětislabičných segmentů

⁷² Měrová jednotka.

⁷³ „Přívěsné“ (finální) slovo.

⁷⁴ Švarný 1998a: s. 52.

a. Pětislabičné jednoiktové

Rozložení iktové prominence slabik v jednoiktových segmentech je víceméně totožné u všech typů rytmických sledů, tj. že se na druhé či třetí slabice segmentu nachází zdůrazněně tónická slabika. Descendentním sledům předchází předklonka v podobě adverbia, osobního zájmena, prepozičního či konexního slovesa. Descendentní sled jako celek se zde vyskytuje pouze jednou. Čtyři z šesti ascendentních sledů končí zdůrazněně tónickou slabikou s enkliticky připojenou tříslabičnou záložkou vedlejší věty časové 的时候儿 d-shihour. U segmentů, kde dochází k bezprostřednímu spojení vzestupného a sestupného sledu se až na jeden případ hlavní iktus realizuje na sledu vzestupném.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
1 iktus	DE	1	0,4 %
	pDE	5	2,1 %
	ASee	2	0,9 %
	ASeee	4	1,7 %
	AS+DE	7	3,0 %

Tabulka 10: Rytmičné členění pětislabičných jednoiktových segmentů

descendentní sled (6)

0574.09-k2 就冲上去了 jiu-**chōng**shangqu-le A+v-m+P

0585.02a 播种的时候儿 **bō**zhōng-d-shihour v-n+F

ascendentní sled s příklonkou (6)

0521.16a-k2 你记差了吧 ni-jì-**chà**-le-ba Np+V-M(m)⁷⁵+P+P

0557.18-k1 旅行的时候儿 lǚ-**xíng**-d-shihour Vi+F

kombinace ascendentního a descendentního sledu (7)

0557.14-k3 是很清楚的 shì-hen₃-**qīng**chu-d Me_a+A+Vi+Me₁

0594.10-k1 在部长面前 zai-bù-**zhǎng**-mian₄qian Ve+N-Mpn

b. Pětislabičné dvojiktové

Dvojiktové segmenty představují největší část pětislabičných segmentů. Mezi nimi nalezneme dvanáct různých typů uspořádání rytmických sledů. Z údajů uvedených v tabulce č. 11 vyplývá, že většinu segmentů se dvěma arsemi tvoří kombinace dvou

⁷⁵ Nepravý modifikátor. Pozn.: Ve své práci dávám přednost označení „nepravý modifikátor“ (Švarný, Uher 2014: s. 123) před označením „kvazi-modifikátor“ (Švarný 1998b: s. xxxiii.).

descendentních sledů. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří segmenty s akronymickou strukturou, z nichž většina je tvořena kombinací sledu descendentního a ascendentního s proklitikem/enklitikem, méně pak tříslabičných akronymických struktur s příklonkou i předklonkou nebo sledem dvou příklonek. Na pozici předklonek se vyskytují převážně adverbia, osobní zájmena, modální nebo prepoziční slovesa. Stejně jako u méně slabičných segmentů zastávají funkci příklonky větné částice, atributivní slove, záložky či zájmena ve funkci předmětu.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
2 ikty	AKRee	4	1,7 %
	DE+AS	18	7,7 %
	DE+ASe	22	9,4 %
	pAKRe	14	6,0 %
	pDE+AS	17	7,3 %
	DE+DE	55	23,6 %
	DE+pDE	4	1,7 %
	pDE+DE	27	11,6 %
	AS+AS	10	4,3 %
	AS+ASe	5	2,1 %
	AKR+DE	2	0,9 %
	AS+e/p+DE	8	3,4 %

Tabulka 11: Rytmičké členění pětislabičných dvojiktových segmentů

V rámci dvojiktových descendentních sledů jsem vydělila i čtyři segmenty typu DE+pDE, které by se mohly vyhodnotit i jako AKR+DE. Domnívám se, že s ohledem na syntaktickou strukturu těchto segmentů by bylo vhodnější segmenty podobného typu vyhodnotit jako dva descendentní sledy s vloženou předklonkou. Při pomalejším tempu řeči by se tyto segmenty s největší pravděpodobností rozdělily na segmenty s rytmem descendentním a descendentním s předklonkou. Funkci vložené předklonky v mém vzorku zastávají adverbia 正 zhèng (0541.05) a 没 méi, která mají větší potenciál zůstat připojená ke slovesům po nich následujících, stejně tak adverbium 很 hěn (0515.01) by se spíše vázalo k nadcházejícímu adjektivu než k předcházejícímu komplementárnímu slovcí.

Zřídka se v mém vzorku objevily segmenty, kde vzájemnému střetu arší ascendentního a descendentního sledu brání lichá atonická slabika. Až na jeden případ je vloženou atonickou slabikou vždy atributivní slove 的 d (0578.04-k2). Stejně neobvyklá

je i pozice descendentního sledu za akronymickou strukturou. V prvním případě je vztah obou kompozit člen blíže určující a člen blíže určovaný (0515.13-k3), ve druhém případě následuje po trojslabičném kompozitu přívěsné slovo 等等 deng₃-deng „a tak dále“ ukončující výčet jmenných členů.

kombinace dvou descendentních sledů (55)

0540.10a	给我介绍了 gei ³ -wo-jìeshāole	Vp+Np+Vt-Mve
0562.03	玻璃器皿的 bōli-qìmin-d	N+Me1

kombinace dvou descendentních sledů s předklonkou (27)

0581.05a-k2	对他是一个 duì-tā-shì-yi ² -ge	Vp+Np+Va+C+Uc
0597.08-k1	叫什么名字 jiào- shén me-míngzi	Va+D.q. ⁷⁶ +N

kombinace dvou descendentních sledů s vloženou předklonkou (4)

0515.01	刮得很厉害 guā-d-hen ₃ - lì hai	Ve+Me3 ⁷⁷ +A+Vi
0541.05	我们正商量 wǒmen-zhèng-shāngliang	Np+A+Vt

akronymická struktura s příklonkou (26)

0517.01	剪过发的哪 jiǎnguò-fā-d-ne	V-Mve-Mnc+Me1+P
0593.06-k2	友好协会的 yǒuhǎo-xiéhuì-d	Vi+N+Me1

akronymická struktura jako celek (18)

0505.07	衷心的感谢 zhōngxīn-d-gǎnxiè	Vi+Me1+N
0508.03-k2	一九三四年 yī-jiǔ-sān-sì-nián	C+Nu ⁷⁸

akronymická struktura s předklonkou (17)

0538.03a-k1	南摩拉维亚 nán-mólawéiyǎ	Nl
0595.06	不服从领导 bù-fúcong-lǐngdǎo	A+Vt+N

akronymická struktura s předklonkou i příklonkou (14)

0524.06-k3	就回不来了 jiù-huíbu lái -le	A+v-m.pt+P
0565.08a	他踩了我的 tā-cǎile-wo ³ -d	Np+V-Mve+Np+Me1

kombinace dvou ascendentních sledů (15)

0541.02-k1	十二尺红布 shí èr -chì-hóng-bù	C+U+Vi+N
0564.06-k2	第三中学的 dì sān -zhōngxué-d	D+Nl+Me1

⁷⁶ Tázací deiktické slovo.

⁷⁷ Komplementární slovice.

⁷⁸ Měrové jméno.

jiné (10)

0515.13-k3	警察长夫人	jǐngchazhǎng-fūren	N
0578.04-k2	最近的铺子	zuì-jìn-d-pùz	Nt+Me1+Nl

c. Pětislabičné trojiktové

Trojiktové segmenty tvoří 12 % z celkového počtu, což převyšuje počet jednoiktových segmentů přibližně o 4 %. V rámci trojiktových segmentů jsem identifikovala pouze dva typy řazení rytmických sledů. V obou případech je jádro segmentu tvořeno tříslabičnou akronymickou strukturou, kterému předchází sled sestupný, nebo po něm naopak následuje sled vzestupný. Co se týče struktury těchto segmentů, našla jsem zde převážně spojení dvojslabičného a trojslabičného kompozita ve vztahu přívlastek a jeho předmět, dále pak spojení slovesa s předmětem nebo slovesa a komplementu.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
3 ikty	DE+AKR	22	9,4 %
	AKR+AS	6	2,6 %

Tabulka 12: Rytmičné členění pětislabičných trojiktových segmentů

kombinace descendentního sledu a akronymické struktury (22)

0516.16a-k1	帝国主义者	dìguozhǔyìzhě	N
0584.06-k2	推广普通话	tuīguāng-pǔtōnghuà	Vt+N

kombinace akronymické struktury a ascendentního sledu (6)

0541.06-k1	这件事儿以前	zhè-jian-shìr-yǐqián	D+Uc+N+F
0556.01-k3	二十五个字	èrshiwǔ-ge-zì	C+Uc+N

4.3.6. Šestislabičné segmenty

Výskyt šestislabičných segmentů je spíše ojedinělý. Spolu s jednoslabičnými segmenty patří mezi nejméně početné skupiny analyzovaného vzorku, přičemž rozdíl v zastoupení obou skupin je pouhých 1,39 % ve prospěch jednoslabičných segmentů. Jelikož se jedná o poměrně dlouhé segmenty, není žádným překvapivým zjištěním, že v jedné třetině případů tyto segmenty tvoří svébytná kóla. De facto se už jedná o segmenty, které by byly schopné fungovat jako kratší samostatné větné celky.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
1 iktus	DE	3	4,4 %
2 ikty	AKR	22	32,4 %
	DE+DE	8	11,8 %
	jiné	5	7,4 %
3 ikty	AKR	22	32,4 %
	DE+DE+DE	5	7,4 %
	jiné	3	4,4 %

Tabulka 13: Rytmičké členění šestislabičných segmentů

Šestislabičné segmenty již představují komplexnější struktury nejen ze syntaktického hlediska, ale i z hlediska rytmičké členění, kdy se v rámci jednoho segmentu za sebou řadí dva až tři sledy. Z celkového počtu 68 segmentů jsou 3 jednoiktové, 35 dvojiktových a 30 trojiktových,

a. Šestislabičné jednoiktové

Pro tři jednoiktové šestislabičné segmenty je v mém vzorku charakteristický descendentní sled s předklonkou. Jedná se mj. o nejdelší jednoiktové segmenty analyzovaného korpusu.

descendentní sledy s předklonkou (3)

0547.03a-k2 是我想出来的 shi-wǒ-xiǎngchulai-d Me_a+Np+V-m+Me₁

0565.17-k2 到考试的时候儿 dao-kǎoshì-d-shíhour Vp+N+F

0566.02-k3 就繁荣起来了 jiù-fánróngqilái-le A+V-m+P

b. Šestislabičné dvojiktové

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, více než polovinu šestislabičných segmentů tvoří segmenty se dvěma arsemi. Akronymické struktury zastávají 32,4 % z celku, v 11,8 % případů za sebou následují dva descendentní sledy. Sledy, kde dochází ke kontaktu akronymické struktury a descendentního sledu (0531.08) nebo akronymické struktury předchází sled ascendentní (0556.08-k2) či je přímému sousedství arsi ascendentního a descendentního sledu zamezeno vloženou atonickou slabikou, se v analyzovaném vzorku vyskytují jen ojediněle.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
2 ikty	AKRee	1	1,5 %
	pAKRee	1	1,5 %
	DE+AS	4	5,9 %
	DE+ASe	2	2,9 %
	DE+ASee	1	1,5 %
	pDE+AS	2	2,9 %
	pDE+ASe	10	14,7 %
	pDE+ASee	1	1,5 %
	DE+DE	3	4,4 %
	pDE+DE	5	7,4 %
	AS+AKRe	1	1,5 %
	AS+p/e+DE	3	4,4 %
	pAKR+DE	1	1,5 %

Tabulka 14: Rytmičké členění šestislabičných dvojiktových segmentů

akronymické struktury (22)

0542.02-k2	wei ⁴ le-yi-jian ₄ -xiǎo-shìr 为了一件小事儿	V _(p) ⁷⁹ +C+Uc+Vi+N
0565.13a-k2	jiu-tiàoxia- shuǐ -qu-le 就跳下水去了	A+V-Mm ⁸⁰ +N+Vi+P
0595.11a-k3	ni-lǐnggo- jiǎng -le-ma 你领过奖了吗	Np+Vt-Mve+N+P+P

kombinace dvou descendentních sledů (8)

0521.16a-k1	wo-mǔqīn-d-shēngri 我母亲的生日	Np+N+Me1+N
0563.02-k2	wo-yǐjīng-kàngo-le 我已经看过了	Np+A+V-Mve+P
0572.07-k2	xiàng-ge- fēng z-shì-d 象个疯子似的	A+Uc+N+F

jiné (5)

0531.08	dao-tǎtē lā -shān-qu 到塔特拉山去	Vp+NI+Vi
0556.08-k2	shi-kai ₁ -diànliaoh áng -d 是开电料行的	Me _a +Vt+NI+Me1

c. Šestislabičné trojiktové

Trojiktové segmenty představují druhou nejpočetnější část šestislabičných segmentů. Na rozdíl od pětislabičných trojiktových segmentů zde může dojít i ke

⁷⁹ Nepravé předložkové (prepoziční) sloveso.

⁸⁰ Směrový modifikátor.

kumulování tří rytmických sledů za sebou. Převážná část je tvořena čtyřslabičnou, méně pak tříslabičnou, akronymickou strukturou, která je rozšířena o další descendentní či ascendentní sled. Méně typická je posloupnost tří descendentních sledů.

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
3 ikty	AKR+AS	1	1,5 %
	AKR+ASe	1	1,5 %
	DE+AKR	2	2,9 %
	DE+AKRe	4	5,9 %
	pDE+AKR	2	2,9 %
	DE+DE+AS	9	13,2 %
	DE+AS+AS	2	4,4 %
	DE+DE+DE	5	7,4 %
	AKR+e/p+DE	3	4,4 %

Tabulka 15: Rytmičké členění šestislabičných trojiktových segmentů

Syntaktická struktura trojiktových segmentů je velmi rozmanitá. Nalezneme zde segmenty složené z podmětu určeného přívlastkem, adverbiálního určení a slovesa nebo vazbu slovesa s blíže určeným předmětem.

akronymické struktury (22)

0512.01-k2	yǐjīng-zìdòng huà-le 已经自动化了	A+V+P
0539.05-k3	húsi-gémíng-yùndòng 胡斯革命运动	N
0578.10-k3	ke ³ yi-xiūfú-xiūshòu 可以修福修寿	Vv+f.Vi
0581.17a-k2	wǒ-yǎo-dou-yǎobudòng 我咬都咬不动	Np+V+A+v-m.pt

kombinace tří descendentních sledů (5)

0506.07-k1	shèhuìzhǔyìzhìdù 社会主义制度	N
0526.06-k2	gǎishàng-gōngzuò-fāngfǎ 改善工作方法	Vt+N

jiné (3)

0535.02-k2	chējiānli ³ -d-shìgù 车间里的事故	Nl+Me1+N
0569.07-k1	ta ¹ -dìyī-ge-lǎopó 他第一个老婆	Np+D+Uc+N

4.3.7. Sedmi- a víceslabičné segmenty

Víceslabičné segmenty tvoří nejméně početnou skupinu analyzovaného korpusu. S absolutní četností 23 segmentů nedosahují ani 1% četnosti. Dominují zde trojiktové segmenty s délkou od sedmi do devíti slabik. Dva dvojiktové segmenty, na nichž se realizují dva descendentní sledy s vloženou předklonkou, jsou sedmislabičné.⁸¹ Poprvé se zde setkáváme se čtyřiktovými segmenty v délce od sedmi po deset slabik.

Celkově vzato se jedná už o více komplikované struktury. Například ve větě 0519.08 se vedle sebe nachází dva sedmislabičné segmenty, jež spolu vytváří vazbu predikátu a přívlastku, po které následuje předmět jako samostatný dvojslabičný segment. S ohledem na jejich syntaktickou provázanost zde existuje jistý potenciál je spojit dohromady, avšak s ohledem na jejich délku je tato možnost vysoce nepravděpodobná.⁸² Naproti tomu stojí nejdelší desetislabičný segment (0525.04-k1) se čtyřmi arsemi. Jádro segmentu tvoří šestislabičný název instituce, za nímž následuje nesamostatná atonická záložka vedlejší věty časové 的时候儿 d-shihour. Dalším zajímavým příkladem je šestislabičný predikát vyjádřený číslovkovou vazbou s enkliticky připojenou větnou částicí (0529.06-k2).

počet iktů	rytmus	AČ	RČ
2 ikty	DE+DE	2	8,70 %
3 ikty	AKR	10	43,48 %
	DE+DE+DE	5	21,74 %
	jiné	2	8,70 %
4 ikty	DE+AKR+AS	1	4,35 %
	DE+DE+AKReee	1	4,35 %
	DE+DE+DE+AS	1	4,35 %
	pDE+DE+AKRe	1	4,35 %

Tabulka 16: Rytmičké členění sedmi- a víceslabičných segmentů⁸³

Možnosti řazení rytmičkových sledů v trojiktových segmentech jsou tři. Buď je čtyřslabičná akronymická struktura rozšířena o další sestupný nebo vzestupný sled, anebo trojslabičné akronymické struktury předchází descendentní sled. Až na jeden segment je každý sled opatřen předklonkou nebo jednou až dvěma příklonkami. Méně obvyklé je

⁸¹ O descendentních sledech s vloženou předklonkou viz Pětislabičné dvojiktové.

⁸² Švarný, Rusková 1991: s. 236.

⁸³ Vzhledem k nízké hodnotě absolutní četnosti zaokrouhluji číselné hodnoty na dvě desetinná místa. Pro větší přehlednost rozepisují i vnitřní řazení rytmičkových sledů čtyřiktových akronymických struktur.

řazení tří descendentních sledů za sebou, ať už tři celkově descendentních, descendentních s předklonkou před prvním sledem nebo s vloženou předklonkou před posledním sledem. Stejně jako u čtyřslabičných jednoiktových segmentů i zde nalezneme případ, kdy v rámci téhož segmentu po ascendentním sledu následuje sled descendentní (0567.06-k2) nebo je sousedství arší zabráněno atonickou slabikou mezi akronymickou strukturou a descendentním sledem (0597.15a-k2).

Čtyřiktové segmenty se v mém vzorku vyznačují pouze akronymickým rytmem. Až na jeden případ tříslabičné akronymické struktury v pozici uprostřed descendentního a ascendentního sledu, dochází ve zbylých případech ke kumulaci dvou descendentních sledů před tříslabičnou či čtyřslabičnou akronymickou strukturou.

kombinace dvou descendentních sledů s vloženou předklonkou - dvojiktová (2)

0519.08-k2 zai-zhōngguo-zuò-**huáng**di-d Vp+NI+Va+N+Me1
在中国做皇帝的

akronymická struktura rozšířená o descendentní sled - trojiktová (7)

0544.10-k1 zuo-**ní**renr-d-shōugōngyì, Vt+N+Me1+N
做泥人儿的手工艺

0595.10a-k1 dao-shīwu-rènling**chù**-qu Vt+NI+Vv
到《失物认领处》去

akronymická struktura rozšířená o ascendentní sled - trojiktová (3)

0529.06-k2 **sì**-sui-líng-**liǎng**-ge-yuè-le C+Nu+N⁸⁴+C+Uc+Nu+P
四岁零两个月了

0561.04a-k2 yao-pài-yi-ge-kě**kào**-d-ren² Vv+Vtc⁸⁵+C+Uc+Vi+Me1+N
要派一个可靠的人

kombinace tří descendentních sledů (5)

0561.05a-k1 yao-tǎolun-**jī**yao-d-shìqing, Vv+Vt+Vi+Me1+N
要讨论机要的事情

0569.04-k2 jìxù-ta¹-d-gōngzuo-ne Vt+Np+Me1+N+P
继续他的工作呢

trojiktové - jiné (2)

0567.06-k2 he-xiǎo-**zī**chan-jiēji-d-sīxiang Vp+Vi+N+Me1+N
和小资产阶级的思想

⁸⁴ Pokud je 零 líng pouhým spojovníkem mezi řády, jedná se o N, tj. substantivum (Švarný 2018, *UčebS II*: s. 552).

⁸⁵ Konexní sloveso.

0597.15a-k2 zai-yùndongjiè-d-**míng**qi   Ve+N+Me1+N
在运动界的名气

čtyřiktová akronymická struktura (4)

0525.04-k1 nóngye-shēngchan-hézuo**shè**-d-shihour   NI+F
农业生产合作社的时候儿

0584.02a-k5 **èr**-bai₃-liùshi**jiǔ**-gōnglǐ   C+U
二百六十九公里

4.4. Shrnutí rytmického členění segmentů

Analyzovaný vzorek dohromady čítá 3 162 segmentů a 3 830 rytmických sledů. Mnou zjištěné hodnoty jsou nepatrně vyšší než výsledky analýzy prvních padesáti hesel *UčebSu*, kde je jedna věta tvořena v průměru 1,6 kóly, 3,3 segmenty a 9,4 slabikami.⁸⁶ Namátkou vybraný text z *HČP*, jenž tvoří korpus O. Švarného, se skládá z 48 vět, 104 kól, 211 segmentů a 604 slabik.⁸⁷ To značí, že jednu větu tvoří v průměru 2,2 kól, 4,4 segmentů a 13,3 slabik. Pokud jde o velikost segmentu, tak v mém vzorku jsou segmenty tvořeny v průměru 2,97 slabikami, v analýze T. Slaměnickové jsou segmenty o něco kratší, tj. 2,85 slabik.⁸⁸ O. Švarný naměřil ještě delší průměrnou délku segmentů a sice 3,03 slabik. Výsledky všech porovnávaných vzorků se tak shodují s jeho tezí, že průměrná délka segmentů variuje v rozmezí od 2,5 do 4,5 slabik.⁸⁹

Tereza Slaměnicková mj. naměřila i relativně vysokou hodnotu 5,1 % relativní četnosti jednoslabičných segmentů,⁹⁰ která je vyšší než 3,3 % výskytu ve vzorku O. Švarného,⁹¹ ale i 3,5 % z mého vzorku. V rámci jednoslabičných segmentů jsem zjistila, že poměr četností zdůrazněně iktových (jedna třetina) a plně tónických iktových slabik (dvě třetiny), je přesně opačný jako ve vzorku T. Slaměnickové.

66 % tvoří segmenty s jednou arsí, 31,5 % zastávají segmenty se dvěma arsemi, zbylých 2,5 % patří segmentům se třemi až čtyřmi arsemi. V korpusu Oldřicha Švarného nebo korpusu Terezy Slaměnickové se žádný segment se čtyřmi iktovými slabikami nevyskytuje. Majoritní část korpusu zastávají jednoiktové descendentní sledy, z nichž valná většina jednoiktových celkově descendentních sledů je dvojslabičných, zatímco jednoiktové descendentní sledy s předklonkou jsou více typické pro segmenty se třemi a více slabikami. Méně častá je pak kombinace dvou až tří descendentních sledů. Celkově vzato sledy sestupné tvoří necelou polovinu, tj. 47,7 % celého korpusu. Dvoj- a víceiktové segmenty se v mém vzorku vyznačují převážně akronymickou strukturou. Dvě třetiny těchto segmentů tvoří tříslabičná akronymická struktura jako celek, nebo jí navíc předchází sled sestupný. To stejné platí i pro dvousledové akronymické struktury. Naproti tomu segmenty s ascendentním rytmem mají z větší části pouze jeden iktus, kombinace dvou ascendentních sledů je poměrně vzácná, stejně jako jejich pozice za akronymickými

---

⁸⁶ Slaměnicková 2016: s. 67.

⁸⁷ Švarný 1998a: s. 23–25.

⁸⁸ Slaměnicková 2016: s. 67.

⁸⁹ Švarný 1998a: s. 24.

⁹⁰ Slaměnicková 2016: s. 68.

⁹¹ Švarný 1998a: s. 25.

strukturami. Nicméně rozdíl hodnot relativních četností akronymických struktur a segmentů s rytmem ascendentním není tak výrazný, jako ve vzorku T. Slaměnkové, kde je rozdíl mezi oběma typy 5,6 %.⁹² Co se týče frekvence dominantních sledů tří- a víceslabičných jednoiktových a dvojiktových segmentů, podařilo se mi potvrdit Švarného závěry. Obecně platí, že většinu tří až šestislabičných segmentů s jednou arsi zaujímají descendentní sledy s předklonkou, u segmentů se dvěma a více arsemi dominují akronymické struktury.⁹³

Výraznější nepoměr mezi analyzovanými vzorky *UčebSu* a analyzovaným textem z *HČP* je znatelný v poměru zastoupení dvojslabičných vzestupných a sestupných segmentů. O. Švarný uvádí, že v jeho vzorku je 56 % segmentů descendentních a 44 % ascendentních.⁹⁴ V obou vzorcích *UčebSu* je dvojslabičných sestupných sledů přibližně jedenkrát tolik co sledů vzestupných.

Ačkoliv mým cílem bylo primárně komparovat můj vzorek se vzorky T. Slaměnkové a O. Švarného, objevila jsem bližší shodu s některými z údajů uvedených v článku *Charakteristika descendentních sledů v UČK*. Autorky se během analýzy korpusu, který je přibližně o jednu třetinu menší než můj, zaměřily hlavně na typologii descendentních sledů. Pro potřeby analýzy byly vybrány dialogické pasáže lekcí 13–20 C a 21–22 A, B z *Učebnice čínské konverzace*.⁹⁵ Téměř exaktní shodu s tímto korpusem jsem našla v celkovém počtu descendentních sledů s rozdílem 0,7 %, průměrná délka segmentu se liší cca o 0,1 slabiky, délka kól cca o 0,3 segmentu.⁹⁶ Zjištěné skutečnosti do jisté míry poukazují na univerzálnost a platnost Švarného teorií o povaze lineárního, částečně také rytmického, členění i přes stylovou odlišnost textu.

V zásadě se mnou dosažené výsledky nijak výrazně neliší od výsledků analýzy T. Slaměnkové. Jak jsem již zmiňovala v kapitole 4.2. *Lineární členění segmentů*, marginální rozdíly mezi našimi vzorky mohou být způsobené skutečností, že věty z mého vzorku byly namluveny o něco vyšší rychlostí.⁹⁷

---

⁹² Slaměnková 2016: s. 76.

⁹³ Švarný 1998a: s. 34–42.

⁹⁴ *Ibid.*, s. 34.

⁹⁵ *Učebnice čínské konverzace* (Uher, Liu, Vykoukal 2007).

⁹⁶ Slivoníková, Grycová, Pavlačková 2016: s. 51–63.

⁹⁷ Více o vlivu rychlosti promluvy na lineární a rytmické členění textu viz články „An Analysis of the Correlation between Speech Tempo and Rhythmical Segmentation in Standard Chinese“ (Slaměnková 2018: s. 151–169) a „Prosodic features in Chinese (Pekinese): prosodic transcription and statistical tables“ (Švarný, Rusková 1991: s. 234–254).

typ	počet	podtypy	ikty	počet
AKR	775 24,5 %	akronymie jako celek	2	515 16,3 %
		akronymie s předklonkou	2	71 2,2 %
		akronymie s příklonkou	2	99 3,1 %
		akronymie s předklonkou i příklonkou	2	26 0,8 %
		tři a více iktová	3–4	46 1,5 %
		akronymie s předklonkou	3–4	7 0,2 %
		akronymie s příklonkou	3–4	9 0,3 %
		akronymie s předklonkou i příklonkou	3–4	2 0,1 %
DE	1 509 47,7 %	jeden sled	1	939 29,7 %
		jeden sled s předklonkou	1	331 10,5 %
		dva nebo tři sledy	1–3	198 6,3 %
		dva nebo tři sledy s předklonkou ⁹⁸	2–3	41 1,3 %
AS	717 22,7 %	jeden sled	1	537 17,0 %
		jeden sled s jednou nebo více příklonkami	1	139 4,4 %
		dva sledy	2	36 1,1 %
		dva sledy s příklonkou	2	5 0,2 %
jiné	161 5,1 %	jednoslabičné	1	112 3,5 %
		jiné	1–3	49 1,5 %

Tabulka 17: Rytmické členění segmentů

⁹⁸ Včetně descendentních sledů s vloženou předklonkou.

4.5. Analýza kól

Více než polovinu z celkového počtu 1 535 kól, tj. 52,4 %, tvoří dvojsegmentální kóla. Další významnou část vzorku zastávají kóla tvořená jedním a třemi segmenty. Kóla tvořená čtyřmi a pěti segmenty se vyskytují jen zřídka. V přepočtu na slabiky je jeden kólon tvořen v průměru 6,13 slabikami, přičemž průměrná délka kól se řádově pohybuje v rozmezí od 6 do 7 slabik.⁹⁹

velikost kóla	AČ	RČ
1 segment	351	22,9 %
2 segmenty	804	52,4 %
3 segmenty	324	21,1 %
4 segmenty	49	3,2 %
5 segmentů	7	0,5 %

Tabulka 18: Velikost kól

Celkový počet sledů je v mém vzorku 3 830,¹⁰⁰ na jeden kólon tedy v průměru připadá 2,5 sledu. Z průměrného počtu sledů na kólon vyplývá, že dominantní část vzorku zaujímají kóla tvořená dvěma a třemi sledy, a to součtem 68,9 %. Jednosledová kóla zastávají 15,4 %, kóla tvořená šesti až sedmi sledy nedosahují ani jednocentní četnosti.

počet sledů	AČ	RČ
1	236	15,4 %
2	626	40,8 %
3	431	28,1 %
4	177	11,5 %
5	51	3,3 %
6	12	0,8 %
7	2	0,1 %

Tabulka 19: Počet sledů v kóle

Během analýzy rytmického členění kól jsem věnovala pozornost tomu, jaká je distribuce rytmických sledů v rámci kóla, tj. jaké sledy se vyskytují na začátku, uprostřed

⁹⁹ Švarný, Uher 2014: s. 10.

¹⁰⁰ Do celkového počtu zahrnuji i devět lichých slabik, které samy o sobě tvoří kólon.

nebo na konci, a jak často dochází uvnitř kóla k sousedství arší. Pro účel popisu řazení rytmických sledů v kóle jsem převzala systém Švarného značení:¹⁰¹

/	ascendentní, tj. vzestupný sled
\	descendentní, tj. sestupný sled
	lichá slabika
°	příklonka, předklonka
\/	dvousledová akronymická struktura (nejméně čtyřslabičná)
V	tříslabičná akronymická struktura
+	bezprostřední kontakt dvou arší

Kóla jsem podle jejich vnitřní struktury rozdělila do čtyř kategorií: kóla tvořená pouze jedním sledem (typ A); kóla tvořená minimálně dvěma sledy, přičemž nedochází k sousedství arší (typ B); kóla s bezprostředním sousedstvím arší (typ C); a kóla, kde vzájemnému střetu arší brání vložená atonická slabika (typ D).

4.5.1. Typ A - jednosledová kóla

Kóla tvořená jedním sledem jsou z hlediska výskytu třetím nejčastějším typem. Nejčastěji jsou tvořena tříslabičnými akronymickými strukturami s případnými předklonkami či příklonkami. Téměř identický poměr v zastoupení vykazují kóla tvořená ascendentním a descendentním sledem. Pouze devět kól je tvořeno lichou slabikou.

akronymická struktura (97)

0558.08-k1	俗语说 súyǔ-shuō:	V
0506.06-k2	我也不怕 wǒ-yě-bu-pà.	°V
0521.02-k1	差得远哪 chà-d-yuǎn-na!	V°
0581.23	我恨死他了 wǒ-hèn-si-tā ¹ -le.	°V°
0595.11a-k3	你领过奖了吗 nǐ-lǐng-gò-jǐǎng-le-ma?	°V°°

ascendence (66)

0597.13-k1	咖啡 kāfēi,	/
0594.05a-k1	宫殿里 gōngdiàn lǐ,	/°
0521.17a-k2	警察来了 jǐngchá-lai-le.	/°°

¹⁰¹ Švarný 1998a: s. 48.

0557.18-k1 旅行的时候儿 lǚxíng-d-shihour, /°°°

descendence (64)

0511.08a-k1 他儿子 ta-érz, °\

0571.02-k1 母亲 mǔqīn, \

lichá slabika (9)

0560.02-k1 猫 māo, |

0577.04-k3 如 rú, |

4.5.2. Typ B - vícesledová kóla

Vícesledová kóla, u nichž nedochází k bezprostřednímu sousedství arší, tvoří více než polovinu analyzovaného materiálu. Stejně jako u jednosledových kól i zde převažují akronymické modely, konkrétněji akronymická struktura s opakujícím se descendentním sledem a dvousledová akronymická struktura tvořená kombinací descendentního a ascendentního sledu. Nižší četnosti dosahují akronymické modely s opakovaným ascendentním sledem nebo s opakováním jak sestupného, tak vzestupného sledu. Poměr akronymických modelů typu víceslabičný descendentní či ascendentní sled s lichou slabikou se liší pouze o jeden kólon. Druhou nejpočetnější skupinu tvoří posloupnost dvou a více descendentních sledů. Opakování ascendentních sledů není příliš časté.

Do podkategorie „jiné“ řadím kóla, kde se objevují segmenty s podřízeným iktem.¹⁰² Ve většině případů se koncová plně tónická iktová slabika ascendentního sledu, případně akronymické struktury, stává thesí, protože předchází více prominentní počáteční slabice dvojslabičného descendentního sledu.¹⁰³ Hojně jsou v mém vzorku zastoupena kóla tvořená kombinací vzestupného a sestupného sledu, méně pak kombinace akronymické struktury, po které následuje sled descendentní nebo jí naopak předchází sled ascendentní.

akronymické modely (586)

akronymická struktura s opakováním počátečního descendentního sledu

0546.12-k2 chuīqi chōngfeng₁hào-d-shihour, \|V°°°

0511.03a-k2 shù-d-yǐngz hen-cháng. \|/\

0539.04 wōmen xiànzai shēnghuo zai-èrshi-shìji-zhōngyè. \|°\|/\

¹⁰² Švarný 1998a: s. 52.

¹⁰³ Slaměniková 2018: s. 162.

kombinace descendentního a ascendentního sledu - dvojsledová AKR

0506.03-k2 xiàng-ge è-**láng**-shi-d. \/\^{oo}

0576.04a-k1 wo³-d lùn**wén**, \/\

0595.11a-k1 ni-déle dì**sān**-míng, °\/^o

akronymická struktura s opakováním koncového ascendentního sledu

0508.03-k1 ta-fùqin zuì-**hòu**-yi-ci chū-guó, °\/^{oo}/

0541.02-k1 gěi-wo liáng shí'**èr**-chi-hóng-bù, \|\|/

0583.03 **bú**yao-yong⁴ shī-shǒu qù-mō diàn**xiàn**. V\|/|

akronymická struktura s opakováním descendentního i ascendentního sledu

0508.02 zhè-shi zájituán dì'**èr**-ci-qu⁴ ōuzhōu. \V\|/|

0568.10a wo-háiz shàng-d shi-shìlì₄ dì**sān**-zhōngxué. °\|\^{oo}/|

0583.10a-k2 shèjīnlai yi-tiao²-hen₃-**xì**-d guānxiàn. \|\^{oo}/|

kombinace descendentního nebo ascendentního sledu s lichou slabikou

0515.14-k1 tā nian**qīng**-d-shihour, |/\^{oo}

0536.02a-k1 sān chéng-**èr**, |/\

0536.02a-k2 dēng-yu **liù**. \|\

0548.07-k2 bǐ-**nán**háiz zǎo. °\|

opakování descendentního sledu (238)

0581.13-k2 kan-yàngz shi-**dǎ**si-d. °\

0583.05 wǒ-yijing **zhǎo**dao zhe⁴-jian-ànz-d **xiàn**suǒ-le. \|\|/|

opakování ascendentního sledu (58)

0519.03-k1 yuán**dàn** nèi-tiān, //

0564.06-k2 shi-shìlì dì**sān**-zhōngxué-d xiàohuī. \|\|/|

jíné (33)

0547.07-k2 ni-děi-**xiǎo**xin, /\

0577.03 zhè-shi-yi-fēng yong-zì**mǎr**-xiě-d mìmìxìn. \|\|/|

0596.03-k1 **zhōng**guo-d xi-liǎn-shǒujin, \/\

4.5.3. Typ C - vícesledová kóla s bezprostředním sousedstvím arsí

Sousedství poslední iktové slabiky předcházejícího segmentu a první slabiky následujícího segmentu je pro čínštinu zcela běžný jev.¹⁰⁴ Nejvyšší četnosti dosahuje opakování dvou akronymických struktur, tj. 4,17 %. Dále jsou hojně zastoupena i spojení akronymické struktury se sestupným nebo vzestupným sledem či bezprostřední sousedství ascendentního a descendentního sledu. Kóla u kterých dochází ke střetu arsí na vícero místech řadím do kategorie „jiné“.

Velmi zajímavým zjištěním pro mne byla skutečnost, že ve vnitřní struktuře těchto kól se nachází více než polovina evidovaných lichých slabik. Ojedinelým příkladem jsou dvě kóla, kde dochází k sousedství více lichých slabik. Pro lepší orientaci uvádím i přepis ve znacích a český překlad.

0553.03a 天又晴了。 tiān **yòu** qíng-le. |+|\
„Už se zase vyjasnilo.“

0572.12-k2 分丸、散、膏、丹。 fēn **wán sǎn gāo dān**. |++|++|
„dělí se na pilulky wan, prášek, masti a pilulky tan.“

V prvním případě (0553.03a) spolu sousedí dvě liché slabiky s nestejnou prominencí, přičemž prominentnější frekvenční příslovce 又 *yòu* se nachází v pozici uprostřed. Z hlediska odstupňované prominence připomíná „obrácenou akronymii“, tedy /\ . Druhý příklad (0572.12-k2) je ještě více specifický tím, že po sobě následuje celkem pět lichých slabik, z toho čtyři jsou zdůrazněně tónické iktové. Přestože jsou ve znacích jmenné členy výčtu od sebe odděleny výčtovou čárkou, v prosodickém přepisu je využito čtyř spár, tj. předělu mezi segmenty, neboť jednoduchou čárkou je značen výraznější přeryv mezi kóly.¹⁰⁵

opakování dvou až tří akronymických struktur (64)

0520.02a chāi-lǎo-**wáng** sòng-feng-**xìn**-qu-ba. V+V°

0541.07-k1 tā-yao-**héng**liang-yi-xià zhè-jian-shìr-d-qīng**zhòng**,
\\/+\\/\

0528.05a wo-mèimei cānjia₁le nǚzǐ èr-bai₃-mǐ **wā**yong-bǐsài.
°\\/+V+\\/\

¹⁰⁴ Švarný 1998a: s. 52.

¹⁰⁵ Švarný 1998b: s. xliii.

pozice sestupného sledu za akronymickou strukturou (52)

0568.05-k2	yì -tian-bǐ-yì-tiān fánrong-le.	\V+\
0587.02a-k2	bú -pài-wò-zuò zhòngyào-d-gōngzuo.	\/+\\

pozice vzestupného sledu před akronymickou strukturou (44)

0557.02a-k1	ni-kàn zhè-yàng xíng -bu-xíng ² ?	//+V
0561.09-k2	kexī jīhuì tài-shǎo.	/+\\

spojení jednoho ze dvou základních rytmických sledů a liché slabiky (41)

0506.05-k1	zài zī benzhu ³ yì-shídài,	+\\
0533.06	qǐng qián -xiànsheng yè-cānjiā ₁ wò ³ mén-d yánjiū-ba. +°\\	
0584.02a-k4	nánběi cháng ,	/+

po ascendentním sledu následuje descendentní sled (30)

0524.07	wànyī díren fā xianle-wǒmèn-ne?	/+\\
0538.02a-k2	shì-wǒ- céng -zǔfù chuánxiálái-d.	//+\\

jiné (20)

0531.14	zhè bìng -bu-suàn huài .	+V+
0508.01a-k2	ta-dōu-mei-shuō lái háishi-bu-lái.	°V+ +\\
0589.03	shéi -yè-zhēngfubuliǎo yì ² -gè-guójiā-d mín zú-yìzhi. \\/+\\ °\\	

4.5.4. Typ D - vícesledová kóla s vloženou atonickou slabikou

Vnitřním řazením rytmických sledů v kóle i celkovým zastoupením jednotlivých podtypů se velmi podobají kólům typu C. Sousedství arší je zabráněno enklitikem, případně sledem enklitik prvního segmentu, nebo proklitikem segmentu druhého. K bezprostřednímu sousedství arší tedy de facto nedochází a rytmický průběh je plynulejší.¹⁰⁶ Ve srovnání s kóly typu C se zde ve větší míře vyskytuje kombinace akronymických struktur, klitika a descendentního sledu. Právě v této podkategorii se mezi segmenty ve dvou případech nachází mezi segmenty i sledy dvou, případně tři atonických slabik.

¹⁰⁶ Švarný 1998a: s. 49.

pozice sestupného sledu za akronymickou strukturou (42)

0514.09-k1	zhè-zhong yào you-shénme- gōng yòng?	\ °\
0550.07	dòngwu dōng mián -d-shihour bù-chi ₁ -dōngxi.	\ °°\
0586.03a-k1	zai-chéngyi jú zuo-yīfu,	°v°\

za ascendentním sledem následuje descendentní sled (36)

0510.04-k2	dao- nǎr qu-zhǎo yěguǒz-ne?	//°\
0568.06-k1	shìchǎngshang-d-dōngxi,	/°°\
0576.06-k2	lìng wài -yi-bùfen wo-xià-ci gei ³ -ni.	/°°\

opakování akronymických struktur (33)

0515.20a-k1	mólaweyǎ-d xiāngcūnlǐ,	\ °v
0540.10a	ta- xiáng xiangxìxì-d gei ³ -wo-jièshaole ta ¹ -d-gōngzuo-qíng kuàng . °\ °\ \	
0578.09-k3	ni-kěyi-mǎi-lai gen-dì yi -bǎn bǐjiao-yi-xia ⁴ . °v°°\	

pozice vzestupného sledu před akronymickou strukturou (13)

0505.11a	zuì-jìn hen- duō -ren déle-gǎnmào.	//°°\
0552.06-k1	mǎn-liǎn dài- xiào -d-rén,	/°v
0581.06	wo-dào- sǐ ye-xuébuhǎo zhōngwén.	/°v/

jiné (9)

0521.01a-k1	ni-kàn wo-huà-d-huàr gen-tā-d-yi- yàng -ma?	/°v°°\ °
0569.02a-k1	xiǎochūn-d niáng,	/°
0578.04-k1	fùjìn you- xiū li-píxié-d méi-you?	/°°\ °\
0594.02a-k2	liǎn dōu- hóng -le.	°\

4.6. Shrnutí analýzy kól

Zjištěné výsledky víceméně korespondují s výsledky Terezy Slaměňíkové. Nemůžeme si však nevšimnout rozdílu téměř 7 % v zastoupení jak jednosegmentálních, tak dvojsegmentálních kól. V jejím vzorku jednosegmentální kóla zauímají 29,0 % z celku a 45,9 % tvoří dvojsegmentální kóla.¹⁰⁷ Průměrná hodnota 6,15 slabik na kólon, kterou ve svém vzorku naměřil O. Švarný, se rovněž pohybuje ve škále 6 až 7 slabik.¹⁰⁸ V analyzovaném korpusu T. Slaměňíkové jsou kóla tvořena v průměru 5,7 slabikami.¹⁰⁹ Nejedná se však o první případ, kdy byla průměrná délka kóla méně než 6 slabik. Ještě nižší průměrnou délku, 5,56 slabik na kólon, zaznamenali v analýze monologických pasáží lekcí 1D–24D *UČKI* David Uher a Tereza Slaměňíková.¹¹⁰ Vůbec nejnižší průměrnou délku kól evidovala Zuzana Pospěchová při analýze namátkou vybraného dialogu části E z *UČK2*. Přestože primárním cílem analýzy bylo zjistit, zda má na prosodický systém hovorové čínštiny vliv věk a gender, autorka po komparaci nahrávek mluvčích různého věku zjistila změny ve variabilní délce kól. Průměrná délka kól u ženy mladší generace byla 5,93 slabiky, zatímco u muže středního věku pouhých 5 slabik.¹¹¹ Byť tempo řeči ovlivňuje délku segmentů, na průměrnou délku kóla nemá v podstatě žádný vliv. Průměrná délka kóla může být ovlivněna délkou věty nebo její gramatickou stavbou.¹¹²

V analyzovaném vzorku se descendentní segmenty nejčastěji vyskytují v pozici na začátku a uprostřed kóla, pro ascendentní segmenty je charakteristická pozice na konci.¹¹³ Vnitřní struktura akronymických segmentů jen napovídá, že nebudou více preferovat jednu z pozic. Poměr mezi oběma vymezenými pozicemi se ukázal být téměř vyrovnaný, mírně však převažuje počet akronymických segmentů v pozici na konci kóla.

Pro vytvoření desíti nejproduktivnějších rytmických vzorců jsem si stanovila dvě kritéria: započítávána budou kóla tvořená jedním až třemi segmenty, zároveň však musí obsahovat minimálně dva sledy. Těmto kritériím vyhovovalo celkem 1 243 kól. Zanedbala jsem pouze ta klitika, která nijak nenarušovala průběh rytmických sledů nebo se nezamezovala vzájemnému střetu arší.

---

¹⁰⁷ Slaměňíková 2016: s. 67.

¹⁰⁸ Švarný 1998a: s. 24.

¹⁰⁹ Slaměňíková 2016: s. 67.

¹¹⁰ Uher, Slaměňíková 2015: s. 114.

¹¹¹ Pospěchová 2015: s. 99–100.

¹¹² Švarný, Uher 2014: s. 10.

¹¹³ *Ibid.*, s. 14.

16,3 %	dvojsledové akronymické modely	\ /	/	\
15,6 %	akronymická struktura s opakováním počátečního sestupného sledu	\ \ /	\ \ V	
9,3 %	opakování dvou descendentních sledů	\ \		
6,5 %	opakování tří descendentních sledů	\ \ \		
5,8 %	akronymická struktura s opakováním dvou sestupných sledů	\ \ \ /	\ \ \ V	
4,5 %	akronymická struktura s opakováním koncového vzestupného sledu	\ \ /	V /	
3,6 %	opakování dvou ascendentních sledů	//		
2,7 %	opakování akronymických struktur	V+V	V+\ /	\ /+\ /
2,5 %	opakování čtyř descendentních sledů	\ \ \ \		
2,4 %	pozice vzestupného sledu před akronymickou strukturou	/+V	/+\ /	

Z výše uvedeného vyplývá, že většina kól je uspořádána do akronymických modelů, opakujících se descendentních sledů či akronymických struktur rozšířených o sestupný sled. Ke stejným závěrům došla i T. Slaměnková.¹¹⁴ Kromě této shody, v obou našich vzorcích dochází k sousedství arší u jedné čtvrtiny kól.

typ	rytmus	AČ	RČ
typ A	AKR	97	6,32 %
	DE	64	4,17 %
	AS	66	4,30 %
	lichá	9	0,59 %
typ B	AKR	586	38,18 %
	více DE	238	15,50 %
	více AS	58	3,78 %
	jiné	33	2,15 %
typ C	více AKR	64	4,17 %
	AS+AKR	44	2,87 %
	AKR+DE	52	3,32 %
	AS+DE	30	1,95 %
	lichá+DE	14	0,91 %
	lichá+AKR	25	1,63 %
	AKR+lichá	2	0,13 %
	jiné	20	1,30 %
typ D	více AKR	33	2,15 %
	AS+AKR	13	0,85 %
	AKR+DE	42	2,80 %
	AS+DE	36	2,35 %
	jiné	9	0,59 %

Tabulka 20: Rytmičké členění kól

¹¹⁴ Slaměnková 2016: s. 77–78.

5. Závěr

Analyzovaný korpus předkládané bakalářské práce čítá celkem 816 exemplifikačních vět z druhého dílu *UčebSu*. Na tomto materiálu jsem zkoumala povahu lineárního a rytmického členění segmentů a kól. Své výsledky jsem poté komparovala s výsledky analýz Terezy Slaměnikové a Oldřicha Švarného. Částečně jsem mezi srovnávané vzorky zahrnula i výsledky prosodických analýz stylově odlišných textů, které rovněž navazují na Švarného metodologické postupy, abych tak poukázala na univerzálnost a platnost jeho teorií o charakteristice rytmického a lineárního členění vět a souvětí textů moderní hovorové čínštiny.

V mém vzorku dosahují dvojciferné hodnoty relativní četnosti segmenty tvořené dvěma až čtyřmi slabikami, přičemž průměrná délka segmentů je 2,97 slabik. Pět- a víceslabičné segmenty se spolu s jednoslabičnými vyskytují jen zřídka. Majoritní podíl patří jednoiktovým segmentům, zhruba o polovinu méně je segmentů se dvěma ikty. Ve svém vzorku jsem evidovala i čtyři segmenty se čtyřmi arsemi, které se ve vzorku T. Slaměnikové a O. Švarného nevyskytují. Dílčí částí analýzy bylo i vyhodnocení prominence celkem 9 403 slabik, z nichž 56,2 % tvoří slabiky plně tónické, 11,7 % oslabeně tónické a 32,2 % atonické. Zjištěné výsledky poukazují na platnost Švarného teorie o úbytku tónů v moderní čínštině.

Z analýzy segmentů vyplynulo, že na zhruba polovině (47,7 %) všech segmentů se realizuje sled descendentní, se znatelnou převahou jednoiktových jako celek a jednoiktových s předklonkou, které jsou více typické pro segmenty se třemi- a více slabikami. Poměr v zastoupení akronymických struktur a ascendentních sledů se ukázal být takřka rovnoměrný (24,5 %:22,7 %). V rámci akronymických struktur převažují struktury tříslabičné s případnými příklonkami či předklonkou nad strukturami tvořenými dvěma a více sledy. Segmenty vzestupné jsou z větší míry jednoiktové, anebo je k nim připojena jedna či více příklonek. Posloupnost dvou ascendentních sledů se vyskytla jen sporadicky. Relativně nízkou relativní četnost jsem rovněž zaznamenala u segmentů jednoslabičných a segmentů s iktem podřízeným.

Na analýzu segmentů jsem navázala analýzou distribuce rytmických sledů v kóle, kterých jsem v mém vzorku evidovala 3 830. Zde jsem mj. vytvořila i deset nejčastějších rytmických vzorců, z nichž nejvíce produktivní se ukázaly být dvojsledové akronymické modely, akronymické struktury rozšířené o sled sestupný, popřípadě posloupnost více descendentních sledů. Ke střetu arsí nedochází u tří čtvrtin zkoumaných kól.

Zjištěné hodnoty, až na drobné odchylky, takřka korespondují s hodnotami Terezy Slaměnikové. Je to hlavně dáno tím, že naše vzorky pocházejí z téhož zdroje a věty byly namluvené stejnou mluvčí. Drobné rozdíly lze přisuzovat skutečnosti, že se mluvčí během nahrávání postupně uvolňovala,¹¹⁵ tzn. hesla z prvního dílu *UčebSu* jsou namluvena pomaleji než například hesla z druhého dílu.

Nezbytnou digitalizaci celého korpusu považuji za jeden ze sekundárních přínosů své práce. Svou zpracovanou částí přispěji k dlouhodobé snaze o vytvoření digitální podoby celého slovníku. Po dokončení digitalizace *UčebSu* se jeho rozsáhlý korpus stane lépe přístupným pro studentskou i odbornou veřejnost. Věřím, že na způsob vyhodnocování rytmických sledů je možné nahlížet i z jiných úhlů pohledu. Do budoucna bych zvažila brát ohled i na syntaktickou strukturu delších segmentů, které se zejména pod vlivem pomalejšího tempa řeči mohou rozdělit nejméně na dva samostatné kratší segmenty. Z výsledků, které nám prosodická analýza poskytuje, jsme o krok blíže k hlubšímu porozumění charakteristice suprasegmentální roviny moderní hovorové čínštiny.

---

¹¹⁵ Švarný 1998b: s. xxiii.

Resumé

Presented bachelor thesis is aimed at analysing rhythmical and segmental features of 816 example sentences from the second volume of the *Learning Dictionary of Modern Chinese*. The author of this widely respected study is professor Oldřich Švarný. Before analysing linear segmentation of those sentences, i.e. describing length of rhythmical segments and colas in terms of syllables, all the sentences had to be digitalised first. The thesis further proceeds with determination of the tonal prominence of all syllables. The next step was to analyse the rhythmical features of those segments, where the major focus was put on studying the frequency of ascending and descending sequences. About a half of all segment is characterized by descending sequence, the rest is formed by acronymic structure and ascending sequence. The result of analysing the rhythmical patterns of colas makes it clear, that descending sequences are mostly found either at the onset, or in the centre of the cola, whereas the position of the ascending ones is at the end of the cola. The distribution of the acronymic structures turned out to be almost even in both positions. The main aim of this thesis was to analyse the linear and rhythmical features of the example sentences all written in colloquial Chinese, taking into account the syntactic structure of the segments.

Key words: *colloquial Chinese, Learning Dictionary of Modern Chinese, linear features, prosodic transcription, rhythmical features*

Seznam použité literatury

CHAO, Ren Yuen: *A Grammar of Spoken Chinese*, Berkeley, Los Angeles: University of California Press 1968. s. 35–44.

POSPĚCHOVÁ, Zuzana: Prozodická transkripce čínštiny a její využití v současnosti. *Dálný východ*. 2015, (2), ss. 93–103.

SHEN, Xiao-nan Susan: *The prosody of Mandarin Chinese*. Berkeley: University of California Press, 1989, 95 s. University of California publications in linguistics, volume 118.

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza: An Analysis of the Correlation between Speech Tempo and Rhythmical Segmentation in Standard Chinese. *Studia Orientalia Slovaca*. 2018, volume 17, (2), ss. 151–169.

SLAMĚNÍKOVÁ, Tereza: Rytmičké členění příkladových vět Učebního slovníku jazyka čínského (hesla 1–50). *Dálný východ*. 2016, (2), ss. 64–82.

SLIVONÍKOVÁ, Barbora, Michaela Grycová a Kristýna Pavlačková: Charakteristika descendentních sledů v Učebnici čínské konverzace. *Dálný východ* 2016, (2), ss. 51–63.

SUN, Chaofen: *Chinese: A Linguistic Introduction*. New York: Cambridge University Press.

ŠVARNÝ, Oldřich a David Uher: *Hovorová čínština: úvod do studia hovorové čínštiny*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 191 s.

ŠVARNÝ, Oldřich a David Uher: *Prozodická gramatika čínštiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 163 s.

ŠVARNÝ, Oldřich: *Hovorová čínština v příkladech III*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998a, 251 s.

ŠVARNÝ, Oldřich: Prosodic features in Chinese (Pekinese): prosodic transcription and statistical tables. *Archiv Orientální* 1991 (59), 3, ss. 234–254.

ŠVARNÝ, Oldřich: The functioning of the prosodic features in Chinese (Pekinese). *Archiv Orientální* 1991 (59), 2, ss. 208–216.

ŠVARNÝ, Oldřich: *Učební slovník jazyka čínského I–II*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998b.

- TŘÍSKOVÁ, Hana: De-stress in Mandarin: clitics, cliticoids and phonetic chunks. In: Istvan Kecskes and Chaofen Sun eds. *Key Issues in Chinese as a Second Language Research*. New York and London: Routledge, 2017a, ss. 29–56.
- TŘÍSKOVÁ, Hana: De-stressed words in Mandarin: drawing parallel with English. In: Hongyin Tao ed. *Integrating Chinese Linguistics Research and Language Teaching and Learning*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2016, ss. 121–144.
- TŘÍSKOVÁ, Hana: *Prozodická transkripce pro čínštinu: diskuse s transkripcí O. Švarného* [konferenční příspěvek]. Bratislava, Univerzita Komenského v Bratislave: 11. česko-slovenská konferencia sinológov. 24. 11. 2017.
- TŘÍSKOVÁ, Hana: *Prozodie hovorové čínštiny: studijní příručka*. Praha: Orientální ústav AV ČR, 2017b, 220 s.
- TŘÍSKOVÁ, Hana: *Segmentální struktura čínské slabiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2012, 440 s.
- UHER, David a Tereza Slaměňíková: Prozodická analýza monologu. *Dálný východ*. 2015, (2), ss. 104–115.
- WANG, Lijuan 王丽娟: *Hanyu De Yunlü Xingtai* 《汉语的韵律形态》 [*Prosodická morfologie čínštiny*]. Peking: Beijing Yuyan Daxue Chubanshe 2015, 304 s.

Seznam příloh

Přílohy na CD

- Příloha 1   Věty v prosodické transkripci
- Příloha 2   Věty ve znacích
- Příloha 3   Český překlad vět
- Příloha 4   Analýza segmentů a kól
- Příloha 5   Seznam odchylek a oprav

Přílohy dokumentu

- Příloha č. 1   Protokol analýzy

Příloha č. 1 Protokol analýzy

PROTOKOL ANALÝZY			
hesla:	505–597	počet segmentů:	3 162
počet vět:	816	počet sledů:	3 830
počet kól:	1 535	počet slabik:	9 403
PROMINENCE SLABIK:			
zdůrazněně tónické (1 402), plně tónické iktové (2 631), plně tónické neiktové (1 248), oslabeně tónické iktové (287), oslabeně tónické neiktové (810), atonické (3 025)			
SEGMENTY			
Jednoslabičné jednoiktové (112)			
Dvojslabičné jednoiktové (1 212):			
– AS (459), DE (753)			
Trojslabičné (934):			
– jednoiktové (604): DE (165), pDE (275), AS (76), ASe (88)			
– dvojičkové (330): AKR (330)			
Čtyřslabičné (580):			
– jednoiktové (138): DE (20), pDE (48), DE+DE (1), AS (2), ASe (37), ASee (8), AS+DE (22)			
– dvojičkové (442): DE+AS (163), pAKR (52), AKRe (69), DE+DE (132), AS+AS (26)			
Pětislabičné (233):			
– jednoiktové (19): DE (1), pDE (5), ASee (2), ASee (4), AS+DE (7)			
– dvojičkové (186): DE+AS (18), DE+ASe (22), pDE+AS (17), pAKRe (14), AKRee (4), DE+DE (55), DE+pDE (4), pDE+DE (27), AS+AS (10), AS+ASe (5), AKR+DE (2), AS+e/p+DE (8)			
– trojičkové (28): DE+AKR (22), AKR+AS (6)			
Šestislabičné (68):			
– jednoiktové (3): pDE (3)			
– dvojičkové (35): AKReee (1), pAKRee (1), DE+AS (4), DE+ASe (2), DE+ASee (1), pDE+AS (2), pDE+ASe (10), pDE+ASee (1), DE+DE (3), pDE+DE (5), AS+AKRe (1), AS+e/p+DE (3), pAKR+DE (1)			
– trojičkové (30): AKR+AS (1), AKR+ASe (1), DE+AKR (2), DE+AKRe (4), pDE+AKR (2), DE+DE+AS (9), DE+AS+AS (3), DE+DE+DE (5), AKR+e/p+DE (3)			
Sedmi- a více slabičné (23):			
– dvojičkové (2): pDE+pDE (1), DE+pDE (1)			
– trojičkové (17): DE+AKRee (2), DE+AS+AS (1), DE+AS+ASe (1), pDE+AKR (1), pDE+AKRe (1), pDE+AS+AS (1), pDE+DE+AS (3), AS+DE+DE+DE (1), pAKR+e/p+DE (1)			
– čtyřičkové (4): DE+AKR+AS (1), DE+DE+AKReee (1), DE+DE+DE+AS (1), pDE+DE+AKRe (1)			

KÓLA

počet segmentů: jeden (351), dva (804), tři (324), čtyři (49), pět (7)

typ A: jeden sled (236):

- AKR (97), DE (64), AS (66), lichá (9)

typ B: dva a více sledů – bez sousedství arší (915):

- AKR (586), opakující se DE (238), opakující se AS (58), jiné (33)

typ C: dva a více sledů – se sousedstvím arší; rozděleno podle místa, kde dochází ke kontaktu, AS i DE se mohou opakovat (251):

- opakující se AKR (64), AS+AKR (44), AKR+DE (52), AS+DE (30), lichá+DE (14), lichá+AKR (25), AKR+lichá (2), jiné (20)

typ D: dva a více sledů s vloženou atónickou slabikou mezi dvěma arsemi (133):

- opakující se AKR (33), AS+AKR (13), AKR+DE (42), AS+DE (36), jiné (9)

Použité zkratky:

AKR = akronymická struktura; AS = ascendentní sled; DE = descendentní sled;
p = předklonka; e = příklonka